

DIREKTORATET FOR
NATURFORVALTNING

HÅNDBOK

Håndbok 31-2011

Veileder til forskrift om utvalgte naturtyper

Veileder til forskrift om utvalgte naturtyper

DN-håndbok 31-2011

Utgiver:

Direktoratet for naturforvaltning

Dato: November 2011

Antall sider: 39

Emneord: utvalgte naturtyper, utvalgt naturtype, kalksjø, slåttemark, slåttemyr, hule eiker, kalklindeskog, naturmangfoldloven, kommunal planlegging, plan- og bygningsloven, forvaltning, juridisk hjelp.

Bestilling:

Direktoratet for naturforvaltning
7485 Trondheim
Telefon: 73 58 05 00
Telefaks: 73 58 05 01
www.dirnat.no/publikasjoner

Refereres som: Direktoratet for naturforvaltning 2011.

Veileder til forskrift om utvalgte naturtyper.
DN-håndbok 31-2011

Forfatter: Direktoratet for naturforvaltning

ISBN (Trykt): 978-82-7072-982-1

ISBN (PDF): 978-82-7072-981-4

ISSN (Trykt): 0802-8370

ISSN (PDF): 1891-6678

Layout: Guri Jermstad AS

Forsidebilde:

Slåttemark. Slåttedag, Færbøgda, Stjørdal, Nord-Trøndelag.
Foto: Sissel Rübberdt

EKSTRAKT:

Ordningen med utvalgte naturtyper innebærer at noen naturtyper får en status som viktigere enn andre naturtyper utenfor verneområdene, og at disse naturtypene skal forvaltes likt uavhengig av hvilken samfunnssektor som påvirker naturtypen. Utvalgte naturtyper er naturtyper som enten er truet i Norge, er viktig for en eller flere prioriterte arter, er truet internasjonalt, eller har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse i Norge.

Denne håndboka (veilederen) er ment å være til hjelp ved forvaltning og håndheving av reglene om utvalgte naturtyper ved myndighetsbeslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper etter plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og andre lover. Målgruppa er først og fremst saksbehandlere i kommuner og andre offentlige instanser og de som blir mer direkte berørt av ordningen, slik som grunneiere, rettighetshavere, næringsutøvere og naturvernorganisasjoner.

Innhold

1	Innledning	4
1.1	Naturtyper	4
2	Utvalgte naturtyper	4
2.1	Kriterier for å velge ut utvalgte naturtyper	4
2.2	Forvaltning av utvalgte naturtyper	5
3	Beslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper	7
3.1	Hvilke bestemmelser som skal vurderes	7
3.2	Om de vurderinger som må gjøres ved beslutninger	7
3.3	Nærmere om kriteriene og avveiningen som skal gjøres	8
3.4	Krav til å klarlegge konsekvenser	10
3.5	Krav til begrunnelse	10
4	Aktsomhetsplikten- betydningen for grunneiere og rettighetshavere	12
5	Utvelgelsens betydning for kommunen som forvaltningsmyndighet	13
5.1	Generelt	13
5.2	Forvaltning av naturtyper etter plan- og bygningsloven	13
5.2.1	Plikt til å ta særskilt hensyn til utvalgte naturtyper ved utøving av forvaltningsskjønn	13
5.2.2	Plan som avklarer arealbruken for en utvalgt naturtype	13
5.2.3	Plan som ikke avklarer arealbruken for en utvalgt naturtype	15
5.2.4	Virkemidler i plan- og bygningsloven for ivaretagelse av utvalgte naturtyper	15
5.2.5	Utvalgte naturtyper i byggesaker	18
5.3	Utvelgelsens betydning for landbruksvirksomhet – særlig om kommunens forvaltningsansvar	19
5.3.1	Tiltak som krever tillatelse etter jordloven og skogbruksloven	19
5.3.2	Tiltak som ikke krever tillatelse etter jordloven og skogbruksloven	19
5.4	Rapportering av forekomster av utvalgte naturtyper	21
5.5	Kommunens utvelgelse av egne naturtyper	22
6	Utvelgelsens betydning for andre sektorer	22
6.1	Sektormyndighetenes plikt til å ta særskilt hensyn til utvalgte naturtyper	22
6.2	Tiltak som krever tillatelse	22
6.3	Fortolkning av andre bestemmelser i lovverket	23
6.4	Ved utforming av regelverk	23
6.5	Forvaltningsplaner og tiltaksprogrammer for vannregionene	23
7	Kunngjøring og klage på tillatelse til tiltak samt registrering	24
7.1	Kunngjøring	24
7.2	Klage	24
7.3	Informasjon om tillatte inngrep i utvalgte naturtyper	26
8	Fylkesmannens forvaltning av utvalgte naturtyper	26
8.1	Kort om handlingsplaner	26
8.2	Informasjon og veiledning	26
8.3	Kartlegging	27
8.4	Kartfesting av utvalgte naturtyper	27
8.5	Skjøtsel og andre tiltak	27
8.6	Innspill i planprosesser	28
8.7	Innsigelsessaker	28
8.8	Klagesaker	28
9	Miljøvedtaksregister	28
	Vedlegg 1. Forskrift om utvalgte naturtyper med merknader	30
	Vedlegg 2: Oversikt over aktuelle tiltak som krever konsesjon eller tillatelse	33
	Vedlegg 3. Eksempler på bestemmelser som gir rom for skjønsmessig tolkning (rettsanvendelsesskjønn)	34
	Vedlegg 4. Myndigheter med innsigelseskompetanse i plansaker etter plan- og bygningsloven	36

1 Innledning

Bestemmelsene om utvalgte naturtyper er hjemlet i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) kapittel VI. Denne veilederen er primært ment å være til hjelp for de som skal forvalte og håndheve reglene i naturmangfoldloven §§ 52 til 56 og forskrift 13. mai 2011 nr. 512 om utvalgte naturtyper (se vedlegg 1) ved myndighetsbeslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper etter plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og andre lover. Dette vil særlig være saksbehandlere i kommuner og andre offentlige instanser og de som blir mer direkte berørt av ordningen, herunder grunneiere, rettighetshavere, næringsutøvere og naturvernorganisasjoner.

Veilederen gir ingen uttømmende redegjørelse for alle sider ved ordningen om utvalgte naturtyper. For mer utfyllende informasjon vises det til NOU 2004: 28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven), Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) *Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)*, Innst. O. nr. 100 (2008-2009) *Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)*, Kongelig resolusjon av 13. mai 2011 om utvalgte naturtyper og Backers kommentarutgave til naturmangfoldloven (Universitetsforlaget 2010).

1.1 Naturtyper

På grunn av store forskjeller i klima og en variert og brutt topografi har Norge et stort antall naturtyper sammenlignet med de andre landene i Skandinavia.

Naturtyper er definert i naturmangfoldloven § 3 bokstav j som *"ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der, eller spesielle typer naturforekomster som dammer, åkerholmer eller lignende, samt spesielle typer geologiske forekomster."*

En rekke naturtyper har i løpet av de siste femti årene hatt en sterk tilbakegang i Norge. I Norsk rødliste for naturtyper, som ble lansert for første gang i mai 2011, er 40 naturtyper kategorisert som truet (kritisk truet – CR, sterkt truet - EN og

sårbar- VU), 31 klassifisert som nær truet (NT) og 9 i kategorien datamangel (DD). I denne rødlista er risikoen for at naturtyper forsvinner fra Norge i løpet av de kommende 50 år vurdert. For kritisk truede naturtyper er risikoen ekstremt høy, for sterkt truede er den svært høy og for sårbare naturtyper er risikoen høy. Se nærmere om dette i tabell 1.

En naturtype kan være viktig for naturmangfoldet av arter selv om naturtypen i seg selv ikke er klassifisert som truet eller nær truet. En naturtype kan for eksempel være levested for svært mange arter, for truede eller nær truede arter eller arter som Norge har et internasjonalt ansvar for.

2 Utvalgte naturtyper

2.1 Kriterier for å velge ut utvalgte naturtyper

Utvalgte naturtyper er naturtyper som Kongen i statsråd ved forskrift har gitt status som utvalgte i medhold av naturmangfoldloven § 52.¹

De viktigste kriteriene ved vurderingen av om en naturtype bør bli en utvalgt naturtype, er om naturtypen.

- Er truet i Norge
- Er viktig for en eller flere prioriterte arter
- Er truet internasjonalt, eller
- Har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse i Norge.

Ved valg av naturtyper som utvalgte naturtyper vektlegges om flere av lovens kriterier for utvelgelse gjør seg gjeldende for den aktuelle naturtypen. I tillegg til det som framgår av loven, kan man ved vurdering av utvelgelse legge vekt på for eksempel forekomster av arter som forekommer på Norsk rødliste for arter 2010 i naturtypen, stor artsrikdom og om naturtypen har viktige biologiske funksjoner.

Selv om ett eller flere av kriteriene i loven er oppfylt, innebærer dette ikke nødvendigvis at naturtypen bør få status som utvalgt. Det skal også gjøres vurde-

¹Pr. 1. oktober 2011 er fem naturtyper vedtatt som utvalgte naturtyper: slåttemark, slåttemyr, hule eiker (unntatt hule eiker i produktiv skog), kalkindeskog og kalksjøer, se forskrift 13.5.2011 nr. 512 Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven.

ringer knyttet til trusselbildet for naturtypen som sådan, om situasjonen for naturtypens lokaliteter eller kvalitet har forbedret seg, forverret seg eller er uendret, at det er tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag, jf. naturmangfoldloven § 8, vektlegging av andre samfunnshensyn, tilgjengelighet av stedfestet informasjon og om andre virkemidler anses som tilstrekkelige, mer effektive eller hensiktsmessige for å beskytte naturtypen.

2.2 Forvaltning av utvalgte naturtyper

Ordningen med utvalgte naturtyper innebærer at noen naturtyper får en status som viktigere enn andre naturtyper utenfor verneområdene, og at disse naturtypene skal forvaltes likt uavhengig av hvilken samfunnssektor som påvirker naturtypen. Det lovpålagte hensynskravet i § 53 innebærer at det skal legges stor vekt på forekomster av utvalgte naturtyper ved spørsmål om lokalisering av tiltak, utarbeidelse av planer, tiltak eller bruk som berører forekomsten, om det skal tillates inngrep i forekomsten, og ved eventuelle vilkår for planen, tiltaket eller bruken.

Å ta særskilt hensyn til en utvalgt naturtype innebærer at man skal unngå forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand. Vurderingene skal blant annet gjøres ut fra:

- hvor viktig den aktuelle forekomsten er sett i forhold til det totale antall forekomster av den aktuelle naturtypen i Norge,
- naturtypens økologiske tilstand,
- om naturtypens utvikling er positiv, nøytral eller negativ,
- om det kan etableres eller utvikles en tilsvarende forekomst av naturtypen på et annet sted.

Ved beslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper, skal man også oppfylle kravene i naturmangfoldloven kapittel II *Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk*. Se mer om dette i punktene 3.2 til 3.4.

Reglene om utvalgte naturtyper i naturmangfoldloven kapittel VI (§§ 53 til 56) kommer til anvendelse ved alle beslutninger av offentlige myndigheter (primært enkeltvedtak og vedtakelse av forskrifter) etter naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven og andre lover som berører forekomster av utvalgte naturtyper (se vedlegg 2 og 3).

Jord- og skogbrukstiltak som berører utvalgte naturtyper, og som ikke ellers krever tillatelse etter jordloven eller skogloven, skal meldes til kommunen i tråd med naturmangfoldloven §§ 54 og 55. Slike meldepliktige tiltak krever tillatelse fra kommunen før de kan igangsettes. Loven setter også krav om kunngjøring av tillatelser til tiltak i forekomster av utvalgte naturtyper.

For bruk eller tiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper og som ikke krever beslutning (dvs. enkeltvedtak eller vedtak om forskrift) av offentlig myndighet, gjelder aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 53 første ledd, se punkt 4. Bestemmelsen presiserer den generelle aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6. Bestemmelsen i § 53 er særlig aktuell for grunneiere og næringsutøvelser, både private og offentlige.

Myrflangre på slåttemyr i Nittedal, Akershus.
Foto: Kim Abel. Opphavsrett Naturarkivet.no

Tabell 1. Definisjoner av rødlistekategorier. Rødlistekategorier (Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011)

EX	Forsvunnet globalt	En naturtype er forsvunnet globalt når det er svært liten tvil om at naturtypen er globalt forsvunnet.
RE	Forsvunnet	Forsvunnet (RE). Naturtyper som ikke lenger finnes i Norge. Marktypen eksisterer ikke lenger regionalt og vil ikke kunne gjenoppstå naturlig og/eller nøkkelartene i naturtypen er regionalt utdødd og sannsynlighet for reetablering er liten.
CR	Kritisk truet	En naturtype er kritisk truet (CR) når best tilgjengelig informasjon indikerer at minst ett av kriteriene 1,2 eller 4 for kritisk truet er oppfylt. Risikoen for at naturtype forsvinner fra Norge i løpet av de kommende 50 år er ekstremt høy.
EN	Sterkt truet	En naturtype er sterkt truet (EN) når best tilgjengelig informasjon indikerer at minst ett av kriteriene 1, 2 eller 4 for sterkt truet er oppfylt. Risikoen for at naturtypen forsvinner fra Norge i løpet av de kommende 50 år er svært høy.
VU	Sårbar	En naturtype er sårbar (VU) når best tilgjengelig informasjon indikerer at minst ett av kriteriene 1-4 for sårbar er oppfylt. Risikoen for at naturtypen forsvinner fra Norge i løpet av de kommende 50 år er høy.
NT	Nær truet	En naturtype er nær truet (NT) når best tilgjengelig informasjon indikerer at minst ett av kriteriene 1-4 for nær truet er oppfylt. Naturtypen tilfredsstillende ingen av kriteriene 1-4 for CR, EN eller VU, men er nær ved å tilfredsstillende noen av disse kriteriene nå eller i nær framtid.
DD	Datamangel	En naturtype settes til kategorien datamangel (DD) når usikkerhet om naturtypens korrekte kategori plassering er svært stor og klart inkluderer hele spekteret av mulige kategorier fra og med CR til og med LC.
Øvrige kategorier		
LC	Økologisk tilfredsstillende*	En naturtype tilhører kategorien økologisk tilfredsstillende (LC)* når den ikke oppfyller noen av kriteriene for kategoriene CR, EN, VU eller NT, og ikke er satt til kategoriene DD, NA eller NE
NE	Ikke vurdert	En naturtype tilhører kategorien ikke vurdert (NE) når det ikke er gjort noen rødlistevurdering for naturtypen. Dette kan for eksempel skyldes dårlig utredet typeinndeling, svært dårlig kunnskapsgrunnlag eller mangel på tilgjengelig kompetanse. Denne kategorien benyttes også på vurderingsenheter der typeenheter overlapper på ulike nivå i NiN-systemet og der det er gjort valg på hvilket nivå som skal rødlistevurderes. Her settes de som ikke blir vurdert til NE.
NA	Ikke egnet	En naturtype tilhører kategorien ikke egnet (NA) når den ikke skal bedømmes på nasjonalt nivå. Dette gjelder i hovedsak naturtyper på kunst-/konstruert mark.

3 Beslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper

3.1 Hvilke bestemmelser som skal vurderes

Det følger av naturmangfoldloven kapittel II at ved all utøving av offentlig myndighet som berører naturmangfold, herunder ved tildeling av tilskudd og forvaltning av fast eiendom, så skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer. Det skal framgå av beslutningen at disse vurderingene og vektleggingene er gjort. Naturmangfoldlovens bestemmelser om utvalgte naturtyper i § 53 andre og tredje ledd viderefører og utvider plikten etter lovkapittel II ved utøving av offentlig myndighet (enkeltvedtak og vedtakelse av forskrift) av betydning for en forekomst av utvalgt naturtype. Dette er nærmere omtalt i punktene 3.2 til 3.4 nedenfor.

Pliktene som følger av naturmangfoldloven kapittel VI om utvalgte naturtyper er tverrgående og omfatter alle offentlige myndigheter (kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn og andre statlige instanser) som fatter beslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper. Det avgjørende kriteriet for om bestemmelsene om utvalgte naturtyper kommer til anvendelse, er om beslutningen på en eller annen måte har betydning for en eller flere forekomster av en utvalgt naturtype.

De fleste lover som berører naturens mangfold, har bestemmelser der "miljøhensyn/miljøinteresser" eller "allmenne hensyn/allmenne interesser" kan eller skal vektlegges. Utpekingen av naturtyper som utvalgt vil ha betydning for hva som skal legges i disse begrepene og hvilken vekt de tillegges etter en tolkning av og beslutninger etter den aktuelle vedtakshjemmelen i lys av naturmangfoldloven § 53.

Bestemmelsene om utvalgte naturtyper får først og fremst praktisk betydning ved enkeltvedtak og vedtak om forskrifter, men de omfatter også myndighetsutøving som ikke er å anse som vedtak etter forvaltningsloven. Tildeling av tilskudd omfattes også av begrepet offentlig myndighetsutøving. Likevel er

det nevnt uttrykkelig fordi tildeling av tilskudd kan ha stor betydning for ivaretagelse av forekomster av utvalgte naturtyper. Bestemmelsene omfatter myndighetsutøving både etter naturmangfoldloven og etter andre lover som berører naturmangfoldet, blant annet plan- og bygningsloven, energiloven, vannressursloven, havressursloven, akvakulturloven, havne- og farvannsloven, skogbruksloven, jordloven, vegloven, mineralloven, forurensningsloven og kulturminneloven, se vedlegg 2 og 3.

Naturmangfoldloven § 53 andre ledd, jf. tredje ledd, pålegger forvaltningen å ta særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper innenfor rammene som følger av den aktuelle lov eller forskrift, for eksempel plan- og bygningsloven eller forskrifter etter jordloven eller skogloven. Naturmangfoldloven innebærer ingen endring i det eksisterende regelverket, men fungerer som bindende retningslinjer for skjønnsutøvelsen ved beslutninger etter lover og forskrifter som berører forekomster av utvalgte naturtyper. For de aller fleste beslutninger etter lover som berører naturmangfold, er det rom for vektlegging av hensynet til naturmangfold. I enkelte tilfeller, f.eks. ved tildeling av tilskudd, kan det være at kriteriene for tilskudd utelukker vurdering og vektlegging av forekomster av utvalgte naturtyper. I slike tilfeller vil aktsomhetsnormen for virksomhetsutøver etter § 53 første ledd likevel gjelde, se punkt 4.

3.2 Om de vurderinger som må gjøres ved beslutninger

Bestemmelsene om forvaltning av forekomster av utvalgte naturtyper er ingen selvstendig vedtakshjemmel, og kommer kun til anvendelse ved beslutninger av offentlige myndigheter etter annet regelverk når beslutningen berører slike forekomster. Sentrale regelverk vil her være plan- og bygningsloven – både planbestemmelsene og byggesaksbestemmelsene – men også en rekke tilfelsesordninger etter annet regelverk vil bli berørt av ordningen. Dette gjelder blant annet vegloven, energiloven, vannressursloven, havressursloven, akvakulturloven, havne- og farvannsloven, jordloven, skogbruksloven, mineralloven, forurensningsloven og kulturminneloven, samt beslutninger etter naturmangfoldloven selv (for eksempel §§ 30 og 31 om utsetting av fremmede organismer), se vedlegg 2 og 3.

Av naturmangfoldloven § 52 første ledd følger at ordningen med utvalgte naturtyper er et tiltak for å oppnå eller ivareta forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer i naturmangfoldloven § 4, som lyder:

”Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.”

Ved vedtak som fattes etter naturmangfoldloven som berører forekomster av utvalgte naturtyper, for eksempel om fremmede organismer, kommer også naturmangfoldloven § 14 til anvendelse. Denne bestemmelsen krever at det foretas en avveining mot andre viktige samfunnsinteresser ved beslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper. Der slike vedtak berører samiske interesser direkte, skal det innenfor rammen som gjelder for den enkelte bestemmelse legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunlaget for samisk kultur.

Naturmangfoldloven § 14 gjelder imidlertid ikke for vedtak som fattes etter plan- og bygningsloven og andre lover. I slike saker må avveiningen skje ut fra de hensyn det aktuelle lovverket skal ivareta, i tillegg til hensynet til forekomster av den utvalgte naturtype etter naturmangfoldloven. Naturmangfoldloven §§ 54 og 55 er derimot hjemmelsgrunnlag for meldepliktige jord- og skogbrukstiltak. Paragraf 14 skal derfor vektlegges i vurderingene etter disse bestemmelsene.

3.3 Nærmere om kriteriene og avveiningen som skal gjøres

Ved beslutninger som berører en forekomst av utvalgt naturtype, skal det alltid tas særskilt hensyn til denne, slik at forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand unngås, jf. naturmangfoldloven § 53 andre ledd. Bestemmelsen har karakter av en bindende retningslinje for vurderingene som skal gjøres ved beslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper. At det skal tas «særskilt hensyn» innebærer at hensynet til forekomsten skal veie tungt i vurderingen av utfallet av saken. Dette innebærer imidlertid ikke at det i alle tilfeller skal ha avgjørende betydning. Her kan det oppstå mål- og interesse-

konflikter som tilsier at enkeltforekomster av en utvalgt naturtype kan forringes eller ødelegges.

Hensynskravet har betydning for om det kan gjøres inngrep i forekomsten, lokalisering av tiltaket eller bruken, og om eventuelle vilkår for en tillatelse.

Paragraf 53 andre ledd første punktum angir for det første at man skal unngå forringelse av naturtypens utbredelse. Det innebærer at forekomster av utvalgte naturtyper ikke skal betraktes isolert, men ut fra hvilken betydning forekomsten har for den samlede utbredelse og kvalitet av naturtypen; altså for naturtypen som sådan, jf. § 53 tredje ledd første punktum. Dersom vurderingen foretas av kommunen, er det avgjørende at det ikke kun legges vekt på forekomstens betydning for naturtypen lokalt eller regionalt, men også i et nasjonalt perspektiv. Naturtypen kan være truet eller nær truet i landet som helhet, jf. Norsk rødliste for naturtyper 2011, selv om den er tallrik i en enkelt kommune eller region. Dette kan tilsi at ingen av forekomstene bør skades eller ødelegges.

Det skal også legges vekt på om antall og utbredelse av forekomster av naturtypen på landsbasis er økende, stabil eller minkende. På samme måte kan det være at en naturtype som er svært fåtallig i kommunen og i regionen, er så vidt utbredt med god kvalitet andre steder, at de lokalt fåtallige forekomstenes verdi av den grunn er begrenset sett ut fra hensynet til naturtypens utbredelse nasjonalt. Som del av denne vurderingen her må det også ses hen til naturmangfoldloven § 10 om samlet belastning. Det innebærer at man også skal klargjøre hvilke eksisterende og hvilke påregnelige framtidige planer, tiltak eller bruk som utgjør eller vil kunne utgjøre en påvirkning på forekomsten. Gjøres slike vurderinger vil man også oppfylle naturmangfoldloven § 10.

For det andre skal man unngå forringelse av forekomstenes økologiske tilstand. Med en naturtypes økologiske tilstand menes status og utvikling for funksjoner, struktur og produktivitet i en naturtypes lokaliteter sett i lys av aktuelle påvirkningsfaktorer, jf. definisjonen i naturmangfoldloven § 3 bokstav s. Også her er det hensynet til naturtypen som sådan som er sentralt og som skal tas vare på, og målet om å unngå forringelse av forekomstenes økologiske tilstand henger sammen med målet om å sikre naturtypens utbredelse og forekomstenes kvalitet (tilstand). Det innebærer at selv om det finnes flere forekomster av en naturtype, så kan

Slåttemark, Storlia, Leksvik, Nord-Trøndelag. Foto: Sissel Rübberdt

skade eller ødeleggelse på en av de kvalitativt beste forekomstene representere forringelse av naturtypens utbredelse, særlig hvis det finnes få forekomster som har god kvalitet.

Dersom man i disse tilfellene klargjør hvor kunnskapen om forekomstens tilstand og utvikling/utbredelse er hentet fra og denne er beskrevet ut fra eksisterende og tilgjengelig kunnskap, er kunnskapskravet i naturmangfoldloven § 8 normalt oppfylt, dog med unntak av effekten av påvirkninger etter § 8 som er omtalt i punkt 3.4.

Begrepet «forringelse» innebærer i utgangspunktet at naturlige endringer ikke omfattes. Mange naturtyper er betinget av stabil skjøtsel eller bruk. For disse vil mangel på skjøtsel eller bruk være negativt, men naturmangfoldloven gir ikke hjemmel til å pålegge grunneier skjøtsel eller annen type bruk. Det er imidlertid etablert en egen tilskuddsordning som skal stimulere til at opphørt bruk blir gjenopptatt eller til at bruk fortsetter.

Videre skal det etter § 53 andre ledd første punktum legges vekt på om det kan etableres eller utvikles en tilsvarende forekomst et annet sted. Dersom den

aktuelle forekomsten kan erstattes av en likeverdig forekomst et annet sted, er dette et relevant moment ved vurderingen. Etablering av en ny forekomst av en utvalgt naturtype er først og fremst aktuelt for kulturmark, for eksempel slåttemark. Avhengig av hvor tunge hensyn som taler for at inngrepet tillates, vil også nyetablering eller utvikling av en mindre verdifull forekomst enn den som vurderes ofret, kunne være tilstrekkelig til at avveiningen resulterer i at inngrepet tillates og den beste forekomsten ofres. Her som ellers må det foretas en konkret vurdering, og lovens krav om at det skal tas særskilt hensyn for å unngå forringelse av naturtypen vil lettere være oppfylt dersom en annen forekomst kan etableres eller utvikles, enn om det ikke lar seg gjøre.

For å oppfylle kravet i naturmangfoldloven § 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder) i arbeidet med planer, tiltak eller bruk, skal man vurdere alternative lokaliseringer og bruk av ulike teknikker. Kan for eksempel planen eller tiltaket legges et annet sted, og hva er konsekvensene for forekomsten ved en slik plassering? Ved valg av teknikker skal man for eksempel ved bygging av vei vurdere om bru eller tunnel er mulig og hvilke

konsekvenser det vil få for forekomsten. Tilsvarende gjelder ved bygging av kraftlinjer. Her skal man også vurdere om jord- eller sjøkabel er mulig og hvilke konsekvenser slike valg av teknikker vil kunne innebære for forekomsten. Gjøres slike vurderinger, vil man også oppfylle naturmangfoldloven § 12.

3.4 Krav til å klarlegge konsekvenser

Før myndighetene kan treffe en beslutning som kan innebære at det gjøres inngrep i en forekomst av en utvalgt naturtype, må konsekvensene av dette klarlegges, jf. naturmangfoldloven § 53 andre ledd andre punktum. Forarbeidene presiserer at det her ikke siktes til en ordinær konsekvensutredning etter reglene i plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter, men til en enklere analyse av konsekvensene for naturtypens utbredelse og tilstand.

Dersom man i disse sakene baserer seg på tilgjengelig og eksisterende kunnskap om forekomsten av utvalgte naturtypers tilstand og utvikling, om konsekvensene av planen, tiltaket eller bruken og om samlet belastning, er kravene i naturmangfoldloven §§ 8 og 10 normalt oppfylt, jf. også om dette over i punkt 3.2.

Men kravet i § 53 andre ledd andre punktum går lengre enn naturmangfoldloven §§ 8 og 10. Det innebærer at det skal innhentes ny kunnskap der det er nødvendig for å kunne foreta de vurderingene som kreves etter naturmangfoldloven, både om forekomstens utbredelse og tilstand isolert sett og den samlede belastningen på naturtypen som sådan. I tråd med prinsippet i naturmangfoldloven § 11 vil det i utgangspunktet være tiltakshaver som har ansvaret for å utarbeide analysen, mens myndighetene har ansvar for at analysen foreligger før vedtak treffes. En slik analyse kan danne grunnlag for at det må knyttes vilkår til en eventuell tillatelse.

Viser analysen at et tiltak ikke har nevneverdige konsekvenser for den aktuelle forekomsten, behøver man ikke å gå videre for å se på konsekvensene for naturtypen totalt. Viser den første analysen derimot at forekomsten blir ødelagt eller forringet, blir neste trinn i analysen at man ser på hvilken betydning bortfallet av denne forekomsten har for naturtypen som helhet.

Naturmangfoldloven § 53 andre ledd tredje punktum gir Kongen adgang til å gi forskrift om utføring og behandling av en slik konsekvensanalyse. En slik forskrift er ennå ikke utarbeidet.

En rekke tiltak og planer utløser krav om konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven § 4-2 andre ledd, jf. forskrift om konsekvensutredninger av 26. juni 2009 §§ 3 og 4 bokstav b (om planer eller tiltak som bl.a. utgjør en trussel mot truede naturtyper, herunder utvalgte naturtyper). I og med at en konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven er mer omfattende enn en konsekvensanalyse etter naturmangfoldloven § 53 andre ledd, vil kravet som stilles etter sistnevnte bestemmelse anses oppfylt dersom konsekvensene av inngrep i den utvalgte naturtypen blir utredet etter plan- og bygningsloven. På denne måten samordnes naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven. Utløses ikke krav om konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven, gjelder kravet i naturmangfoldloven § 53 andre ledd fullt ut.

Det at konsekvensene av et inngrep på denne måten klarlegges eller vurderes, vil normalt innebære at man har "tilstrekkelig kunnskap" om virkningene av tiltaket, og føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 vil normalt tillegges mindre vekt i slike tilfeller. Dersom det likevel skulle vise seg at det i saken ikke foreligger "tilstrekkelig kunnskap" kommer føre-var-prinsippet inn og må tillegges større vekt i saken.

3.5 Krav til begrunnelse

Det følger av omtalen av § 53 andre ledd i forarbeidene til naturmangfoldloven at det må framgå av beslutningen hvordan hensynet til naturtypen er vektlagt og ivaretatt, eller hvilke andre hensyn som eventuelt har veid tyngre, jf. Ot. prp. nr 52 (2008-2009) side 435. Dette følger også av naturmangfoldloven § 7 andre punktum, og av det alminnelige kravet om begrunnelse etter forvaltningsloven §§ 24-25. En oppfyllelse av dette kravet vil dermed også oppfylle kravet i naturmangfoldloven § 7 andre punktum, jf. §§ 8 - 12.

Av naturmangfoldloven § 8 sammenholdt med § 7 andre punktum følger det at forvaltningsorganet skal treffe avgjørelsen som i hovedsak bygger på eksisterende og tilgjengelig kunnskap om naturtypens utbredelse og økologiske tilstand, og at dette skal

framgå av beslutningen. Manglende innhenting av eksisterende og tilgjengelig kunnskap vil utgjøre en saksbehandlingsfeil som kan medføre at vedtaket oppheves eller endres.

De øvrige prinsippene for offentlig beslutningstaking som angår naturmangfold, jf. §§ 9-12, må vurderes og vektlegges ved alle beslutninger som berører forekomster av utvalgte naturtyper, og det skal framgå av beslutningen hvordan dette er gjort. Les den nærmere beskrivelsen av hvordan dette kan gjøres i punkt 3.3.

Dersom den aktuelle beslutningen ikke er et vedtak, men for eksempel en beslutning fattet i forbindelse med forvaltning av det offentlige faste eiendom, gis det ikke nødvendigvis noen begrunnelse slik forvaltningsloven krever for vedtak. Dette kan for eksempel være der en kommune fattet en avgjørelse som berører en forekomst av en utvalgt naturtype som ikke er en beslutning etter lov, forskrift eller tilskuddsordning på egen eiendom. Det følger imidlertid av naturmangfoldloven § 7 andre punktum at også slike beslutninger må begrunnes dersom beslutningen har betydning for naturmangfold, herunder en forekomst av utvalgt naturtype, slik at det kan kontrolleres at prinsippene i naturmangfoldlovens kapittel II og kravet i lovens § 53 er fulgt.

Rasmarsklørsopp danner mykorrhiza med lind, hassel og trolig eik i kalklindeskog. Jønnevall, Skien, Telemark.
Foto: Sigve Reiso. Opphavsrett Naturarkivet.no

4 Aktsomhetsplikten- betydningen for grunneiere og rettighetshavere

Naturmangfoldloven § 53 første ledd bestemmer at det ved utøving av aktsomhetsplikten etter § 6 skal tas særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper for å unngå forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstens økologiske tilstand. Dette innebærer et presiserende krav til aktsomhet for alle tiltak og bruk som kan være skadelige eller ødeleggende for en eller flere forekomster av en utvalgt naturtype. Lovens § 53 tredje ledd gir utfyllende regler om relevante momenter ved vurderingen, og om innholdet i aktsomhetsplikten. Les mer om dette i punkt 3.3.

Aktsomhetsplikten gjelder uavhengig av om aktivitetene utøves av private eller offentlige aktører, men for offentlig myndighetsutøving, herunder forvaltning av fast eiendom, gjelder i tillegg reglene i naturmangfoldloven § 53 andre ledd. I praksis vil aktsomhetsplikten ha størst betydning der tiltak eller bruk ikke krever tillatelse.

For virksomhet som drives i samsvar med en tillatelse gitt av offentlig myndighet, anses aktsomhetsplikten som oppfylt dersom forutsetningen for tillatelsen fremdeles er til stede, jf. naturmangfoldloven § 6 andre punktum. Lovens aktsomhetsplikt pålegger med andre ord ingen nye plikter utover det som allerede er bestemt i tillatelsen for slik virksomhet. Dette forutsetter imidlertid at den konkrete aktiviteten er regulert i tillatelsen, noe som ikke behøver å være tilfellet. Et eksempel på dette kan være en byggetillatelse i et område der byggematerialet må fraktes gjennom en utvalgt naturtype; da vil aktsomhetsplikten gjelde for frakten gjennom den utvalgte naturtypen.

For alle nye tillatelser til virksomhet som berører forekomster av utvalgte naturtyper, kommer imidlertid reglene i naturmangfoldloven § 53 andre ledd og kapittel II om alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk til anvendelse, les mer om dette i punkt 3.3.

Omfanget av aktsomhetsplikten beror på en konkret vurdering av hva som med rimelighet kan forventes av grunneiere, rettighetshavere eller virksomhetsutøvere. Vedkommendes kunnskap om forekomstens betydning og hva slags aktivitet som kan skade den, og hvilke handlingsalternativer som finnes, vil være relevante momenter ved vurderingen. Unnlattelse av innhenting av kunnskap kan også representere brudd på aktsomhetsplikten, forutsatt at det er kunnskap om utvalgte naturtyper og hva som kan påvirke dem i negativ retning som er rimelig lett tilgjengelig på Internett eller ved henvendelse til fylkesmannen. Manglende informasjon vil imidlertid ikke uten videre i seg selv fritta grunneier for ansvar dersom vedkommende har eller burde hatt tilstrekkelig kunnskap om forekomsten og det planlagte tiltakets skadepotensial. Ved vurderingen av om aktsomhetsplikten er oppfylt eller ikke, må den ansvarliges forutsetninger tillegges vekt. Det må for eksempel forventes mer av en stor og profesjonell aktør enn av en privatperson.

Plikten etter § 53 første ledd er knyttet til konsekvensene av virksomheten, ikke hvor virksomheten finner sted. Imidlertid vil det generelt være slik at sammenhengen, herunder den geografiske avstanden mellom tiltaket og forekomsten av utvalgt naturtype, vil ha betydning for vurderingen av rimelighetskriteriet; jo fjernere sammenheng mellom tiltak og forekomst, jo mindre kan man med rimelighet forvente at tiltakshaver er i stand til å forutse av skadelige virkninger på forekomsten.

Aktsomhetsplikten er ikke straffbelagt. Men overtredelse kan medføre plikt til eller pålegg om retting (§ 69), tvangsmulkt (§ 73) og miljøerstatning (§ 74) etter naturmangfoldloven.

Det kan være mange grunner til at en naturtype forringes, og i mange tilfeller kan unnlattelse av å utføre bestemte handlinger være like skadelig som det å utføre bestemte tiltak i forekomsten, for eksempel vil en slåttemark gro igjen dersom den ikke holdes i hevd, og forekomsten kan bli ødelagt uten at noen foretar seg noe som helst. Aktsomhetsplikten gjelder ikke i slike situasjoner. Aktsomhetsplikten innebærer altså ingen plikt til aktiv handling for å unngå forringelse. Dersom aktiv handling i form av for eksempel skjøtsel av slåttemark er en forutsetning for å unngå forringelse og grunneieren ikke frivillig ønsker å gjøre dette, kan det inngås en avtale mellom forvaltningsmyndigheten og grunneieren for å sikre at forekomsten tas vare på.

5 Utvelgelsens betydning for kommunen som forvaltningsmyndighet

5.1 Generelt

Kommunen er et av de mest sentrale myndighetsorgan for utvalgte naturtyper. Kommunen rår over en rekke relevante virkemidler, ikke minst etter plan- og bygningsloven, men også ved utøving av myndighet etter andre lover, tildeling av tilskudd, forvaltning av egen fast eiendom, utøvelse av næringsvirksomhet, informasjonsformidling med mer. Kommunen er den sentrale førsteinstansen i landbruksforvaltningen (jordloven og skogloven), og det er kommunen som mottar og behandler søknader (meldinger) inngitt etter naturmangfoldloven §§ 54 og 55 for jord- og skogbrukstiltak som ikke krever tillatelse etter jordloven eller skogloven. Kommunen har med andre ord et viktig ansvar for forvaltningen av utvalgte naturtyper.

I tråd med dette lovpålagte ansvaret er kommunen pålagt å kunngjøre tillatelser kommunen gir til tiltak i forekomster av en utvalgte naturtype i lokal avis eller på annen måte, jf. naturmangfoldloven § 56 første ledd. Dette er en ny oppgave for kommunen og vil sette organisasjoner og andre med rettslig klageinteresse bedre i stand til å følge med i forvaltningen av utvalgte naturtyper. Slik kunngjøring vil også gjøre det lettere å vurdere om vedtak som tillater inngrep i en forekomst av utvalgt naturtype bør påklages etter vanlige forvaltningsrettslige regler. Mer om dette nedenfor.

I dette kapitlet gjøres det først rede for de konsekvenser forskrift om utvalgte naturtyper får for kommunen som planmyndighet; hvilke nye og endrete plikter forskriften medfører for kommunens forvaltningsansvar, og hvilke virkemidler kommunen rår over i plan- og bygningsloven som kan og skal anvendes for å unngå at utvalgte naturtyper forringes. Deretter gjøres det rede for forskriftens betydning for landbruket, og de konsekvenser forskriften har for kommunen som forvaltningsmyndighet på dette området.

5.2 Forvaltning av naturtyper etter plan- og bygningsloven

5.2.1 Plikt til å ta særskilt hensyn til utvalgte naturtyper ved utøving av forvaltnings skjønn

Det følger av naturmangfoldloven § 53 andre og tredje ledd at kommunen (som enhver annen offentlig myndighetsinstans) ved utøving av offentlig myndighet plikter å ta "særskilt hensyn" til forekomster av utvalgte naturtyper slik at forringelse av naturtypens utbredelse og økologiske tilstand unngås. Dette innebærer at kommunenes bruk av skjønn under utøvelse av offentlig myndighet, herunder i kommunens arealplanlegging, i større grad styres ved at kommunen er rettslig forpliktet til å ta særskilt hensyn til de utvalgte naturtypene – og det skal som redegjort for i punkt 3 framgå av beslutningen at denne vurderingen og vektleggingen er foretatt.

Dette "særskilte hensynet" skal for eksempel tas i forbindelse med vedtakelse av kommuneplaner og reguleringsplaner, ved saksbehandling etter byggesaksreglene og ved behandlingen av dispensasjonsøknader i den grad en forekomst blir berørt av beslutningen. Om de hensyn som skal tas, vises de til omtalen i punktene 3.2 til 3.4.

Kommunene bør imidlertid primært avklare arealbruken for forekomstene av utvalgte naturtyper i rettslig bindende plan, jf. naturmangfoldloven § 53 fjerde ledd, jf. punkt 5.2.2. Når det blir lagt til nye naturtyper i forskriften, bør kommunene også avklare disse.

Ved vedtakelse og revisjon av kommuneplaner og reguleringsplaner er det naturlig at denne avklaringen framkommer i det siste saksfremlegget for kommunestyret.

5.2.2 Plan som avklarer arealbruken for en utvalgt naturtype

En kommuneplan eller reguleringsplan som er rettslig bindende vedtatt etter at forskrift om utvalgte naturtyper trådte i kraft, og som avklarer arealbruken for naturtypen, går foran reglene i naturmangfoldloven § 53 andre og tredje ledd. Dette følger av § 53 fjerde ledd.

Bakgrunnen for denne bestemmelsen er at berørte interesser og myndigheter har fått anledning til å delta i planprosessen etter plan- og bygningslovens regler om samordning og medvirkning. Gjennom denne prosessen og kommunens behandling, forutsettes forholdet og hensynet til naturtypen å ha blitt avklart, og at planen er godt utredet. Berørte statlige myndigheter har for eksempel anledning til å fremme innsigelse til planen gjennom reglene i plan- og bygningsloven § 5-4, og de har klagerett dersom de ikke har fått anledning til å fremme innsigelse, jf. plan- og bygningsloven § 1-9. Der det er tatt stilling til arealbruken for forekomsten av en utvalgt naturtype i en endelige vedtatt plan av kommunen, er det den vedtatte planen som gir rammene for forvaltningen, og ikke bestemmelsene i naturmangfoldloven § 53 første til tredje ledd.

For at vilkåret om at planen har avklart forholdet til naturtypen skal være oppfylt, kreves det for det første at planen er vedtatt etter at forskriften om utvalgte naturtyper trådte i kraft. I tillegg må planen avklare forholdet til naturtypen; forekomster

av naturtypen i kommunen må omhandles i planen. Det må kreves mer enn at det i kommuneplanens arealdel er satt av et område med arealformålene grønnstruktur eller LNFR for å oppfylle vilkåret. Det må framgå av planen at det er tatt uttrykkelig stilling til hvordan forekomstene av naturtypen skal ivaretas eller ofres.

Der man i kommuneplanens arealdel har tatt uttrykkelig stilling til at en forekomst av en utvalgt naturtype skal tas vare på, og det i reguleringsplanen likevel gjøres endringer som er i strid med overordnet plan, for eksempel at området skal nedbygges, og dette berører den utvalgte naturtypen, så gjelder naturmangfoldloven § 53 andre og tredje ledd. Dette fordi forholdet til naturtypen dermed ikke er avklart i reguleringsplanen. For at en reguleringsplan kan sies å avklare forholdet til en naturtype, må det for eksempel kreves at det er tatt stilling til om forekomsten(e) skal ofres eller bevares, om det kreves etablert eller utviklet alternative forekomster ved inngrep i eksisterende forekomster, eller lignende.

Skrent med kalklindeskog, et miljø med mange sjeldne og rødlistede markboende sopp. Jønnevall, Skien, Telemark. Foto: Sigve Reiso. Opphavsrett Naturarkivet.no

For planer og tiltak som utløser krav om konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven § 4-2 og forskrift 26. juni 2009 nr. 855 om konsekvensutredninger §§ 3 og 4 bokstav b (om planer eller tiltak som bl.a. utgjør en trussel mot truede naturtyper, herunder utvalgte naturtyper), så vil denne konsekvensutredning avklare arealbruken for de aktuelle forekomstene av utvalgte naturtyper.

Hvis planen ikke avklarer forholdet til de aktuelle forekomstene, gjelder reglene i naturmangfoldloven § 53 første til og med tredje ledd fullt ut.

5.2.3 Plan som ikke avklarer arealbruken for en utvalgt naturtype

Kommunen skal primært avklare forholdet til utvalgte naturtyper i rettslig bindende plan, jf. naturmangfoldloven § 53 fjerde ledd. Forholdet til utvalgte naturtyper er imidlertid ikke alltid avklart i plan, noe som kan skyldes at planen er eldre enn forskriften om utvalgte naturtyper, eller at planen er for grovmasket til å avklare forholdet til forekomsten av naturtypen, typisk der det kun finnes kommuneplan og ikke reguleringsplan for området. Videre kan det være at det ikke er tatt uttrykkelig stilling til forekomsten av en utvalgt naturtype i planen, jf. punkt 5.2.2. I slike tilfelle kommer naturmangfoldloven § 53 første til tredje ledd til anvendelse. Dette følger motsetningsvis av § 53 fjerde ledd.

En følge av dette er at kommunen ikke kan gi byggetillatelse til et tiltak, selv om det er i tråd med gyldig reguleringsplan, før reglene i § 53 andre og tredje ledd er fulgt. Det innebærer at det eventuelt må foretas en konsekvensanalyse i medhold av andre ledd. Se mer om dette i punkt 3.

Som følge av kunnskapen som framkommer i konsekvensanalysen, kan det ved en tillatelse bli aktuelt å stille vilkår om erstatningsområde etter naturmangfoldloven § 53 tredje ledd, jf. § 11. Videre kan resultatet av konsekvensanalysen være at kommunen vedtar midlertidig dele- og byggeforbud etter plan- og bygningsloven § 13-1 og omregulerer området, jf. samme lov § 12-14.

En annen mulighet er at Miljøverndepartementet endrer eller opphever en slik eldre reguleringsplan med hjemmel i plan og bygningsloven § 12-13.

I byggesaker hvor forholdet til utvalgte naturtyper ikke er avklart gjennom plan, er det gitt hjemmel til å pålegge tiltakshaver en konsekvensanalyse i byggteknisk forskrift § 9-4 bokstav b. Se mer om dette under punkt 5.2.5.1.

5.2.4 Virkemidler i plan- og bygningsloven for ivaretagelse av utvalgte naturtyper

5.2.4.1 Planprogram

Alle regionale planer og kommuneplaner skal ha et planprogram, jf. plan og bygningsloven § 4-1. Tilsvarende gjelder for reguleringsplaner som kan ha vesentlig virkninger for miljø og samfunn. Planprogrammet skal gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og behovet for utredninger og alternativer.

I denne tidlige fasen av planprosessen bør kommunene påse at forholdet til de utvalgte naturtyper er ivaretatt, og det er viktig at fylkesmannen her kommer med innspill om utvalgte naturtyper.

Der kommunen ikke selv har ivaretatt forholdet til utvalgte naturtyper, må fylkesmannen følge opp dette gjennom bruk av sine virkemidler. Systemet i plan- og bygningsloven forutsetter samarbeid og prosess: miljøvernmyndigheten vil delta i planarbeidet, noe de har rett og plikt til, jf. plan- og bygningsloven § 1-4.

5.2.4.2 Arealformålet landbruks-, natur- og friluftsføremål samt reindrift

Arealformålet landbruks-, natur- og friluftsføremål samt reindrift (LNFR), som er hjemlet i plan- og bygningsloven § 11-7 nr. 5 for kommuneplaner og § 12-5 nr. 5 for reguleringsplaner, omfatter og skal brukes bl.a. for områder som skal bli liggende som naturområder og naturområder med spesiell betydning for friluftslivet, jf. Ot. prp. nr. 32 (2007-2008) s. 215. Store utmarksarealer i høyfjellet, skogsområder og tynt befolkede kyststrekninger rundt i landet skal normalt legges ut til dette arealformålet, og stort sett vil de utvalgte naturtypene befinne seg i slike områder.

LNFR-områdene kan i reguleringsplaner underinndeles slik at det oppnås bedre styring; til natur- og friluftsområder, eller eventuelt til naturvern dersom det ønskes en strengere beskyttelse, jf. plan- og bygningsloven § 12-5 nr. 5.

Ved bruk av dette arealformålet er det flere muligheter for å gi juridisk bindende bestemmelser. For kommuneplaner kan det for eksempel gis bestemmelser om "miljøkvalitet, estetikk, natur, landskap og grønnstruktur", jf. plan- og bygningsloven §§ 11-9 nr 6, og bestemmelser om "ferdsel i områder med spesielle vernehensyn", jf. plan- og bygningsloven § 11-11 nr. 6.

Etter plan- og bygningsloven § 12-7 nr 6 kan det i reguleringsplaner gis bestemmelser for "å sikre ... naturtyper og annen verdifull natur". Dersom et område reguleres til naturvern, som et alternativ til vern etter naturmangfoldloven, kan det gis samme type skjøtselsbestemmelser som etter naturmangfoldloven. I tillegg, eller som en annen mulighet, kan det etter plan- og bygningsloven § 12-7 nr 9 gis "retningslinjer for særlige drifts- og skjøtselstiltak". Her kan det minnes om at skjøtsel av utvalgte naturtyper, dersom intet annet er bestemt om skjøtsel etter plan- og bygningsloven § 12-7 nr. 6, jf. nr 9, må inngås som avtale med grunneiere og rettighetshavere, jf. naturmangfoldloven § 53 sjette ledd. Ut over dette kan mulighet til skjøtsel bare oppnås ved ekspropriasjon.

5.2.4.3 Arealformålet grønnstruktur

Arealformålet "grønnstruktur", som er hjemlet i plan- og bygningsloven § 11-7 nr 3 for kommuneplaner og plan- og bygningsloven § 12-5 nr 3 for reguleringsplaner, gjør det mulig for kommunen å ivareta sammenhengende, eller tilnærmet sammenhengende, vegetasjonspregete områder som ligger innenfor eller i tilknytning til en by eller et tettsted, og på den måten binde de grønne områdene innenfor byggesonen sammen med friluftsområder utenfor, jf. Ot. prp. nr. 32 (2007-2008) s. 214. Dette arealformålet kan brukes til å hensynta utvalgte naturtyper som befinner seg i grønne områder i byer og tettsteder.

Til dette arealformålet kan det gis følgende underformål: naturområder, turdrag, friområder og parker. Det kan knyttes juridisk bindende bestemmelser til arealformålet grønnstruktur etter plan- og bygningsloven §§ 11-9 og 11-10 for kommuneplaner, og etter plan- og bygningsloven § 12-7 for reguleringsplaner. For kommuneplaner kan det for eksempel gis bestemmelser om "miljøkvalitet, estetikk, natur, landskap og grønnstruktur", jf. plan- og bygningsloven §§ 11-9 nr 6.

5.2.4.4 Arealformålet bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone

Hjemmel for dette arealformålet når det gjelder kommuneplaner er plan- og bygningsloven § 11-7 nr 6 med underformålene ferdseil, farleder, fiske, akvakultur, drikkevann, natur- og friluftsområder, hver for seg eller i kombinasjon. Her kan det også knyttes juridisk bindende bestemmelser med hjemmel i plan- og bygningsloven § 11-9 nr 6 om "miljøkvalitet, estetikk, natur, landskap og grønnstruktur"; etter § 11-11 nr. 3 om "bruk og vern av vannflate, vannsøyle og bunn", etter § 11-11 nr 5 om forbud mot bygge- og anleggstiltak i 100-metersbeltet langs vassdrag og for sikring av kantvegetasjon langs vassdrag, og etter § 11-11 nr. 6 om ferdseil i områder med spesielle vernehensyn etc. Når det gjelder bestemmelser etter § 11-11 nr. 3, så presiserer forarbeidene at bestemmelsene kan angi ulike formål på overflaten, i vannsøylen og på bunnen både i sjø og vassdrag, jf. Ot. prp. nr. 32 (2007-2008) s. 216. Store deler av strandsonen vil være LNFR-områder, og bestemmelsene som kan knyttes til disse to arealformålene etter § 11-11 er stor sett sammenfallende.

Dette arealformålet finner vi igjen for reguleringsplaner i plan- og bygningsloven § 12-5 nr 6. For reguleringsplaner kan det knyttes juridisk bindende bestemmelser, bl.a. for å sikre naturtyper og annen verdifull natur, jf. plan- og bygningsloven § 12-7 nr. 6.

5.2.4.5 Hensynssoner

Hensynssoner er et planverktøy hjemlet i plan- og bygningsloven § 11-8 for kommuneplaner og § 12-6 for reguleringsplaner. Kommunene kan ved bruk av hensynssoner tydeliggjøre på kart i hvilke områder det må tas særlige hensyn ved bruken av arealene. Dette er særlig aktuelt i LNFR-områder, men kan benyttes uavhengig av hvilken arealbruk det planlegges for.

Sone med særlig hensyn til bevaring av naturmiljø er på kommuneplannivå er hjemlet i plan- og bygningsloven § 11-8 tredje ledd bokstav c. På kommuneplannivå kan det knyttes retningslinjer og juridisk bindende bestemmelser til en hensynssone som sikrer at det blir tatt tilstrekkelig hensyn til naturmangfold. Hensynssonene i kommuneplaner kan videreføres i reguleringsplan, se plan- og bygningsloven § 12-6, men her har man mulighet for bruk av mer spesifikke reguleringsformål slik at hensynssoner er mindre aktuelt.

Slåttemark. Slåttedag, Færbøgda, Stjørdal, Nord-Trøndelag. Foto: Sissel Rübberdt

Bruk av hensynssone som verktøy for å ivareta hensynet til utvalgte naturtyper forutsetter at forekomstene er kartfestet i kommunen. I retningslinjene til hensynssonene i kommuneplanen kan det også være naturlig at det tas inn elementer fra handlingsplanen for den aktuelle naturtypen som er utarbeidet.

Innenfor verneområder etter naturmangfoldloven kapittel V gjelder ikke bestemmelsene om utvalgte naturtyper. I verneområder kan det likevel finnes seg de samme naturtypene som er nevnt i forskriften om utvalgte naturtyper. Dersom det er behov for å sikre forekomster av slike naturtyper, kan det etter plan- og bygningsloven § 11-8 tredje ledd bokstav c etableres hensynssoner i randsonen til verneområdet for å hindre vesentlig forringelse av naturtypen inne i verneområdet. For randsoner til nasjonalparker og landskapsvernområder kan det knyttes juridisk bindende bestemmelser. Det er et vilkår at slike bestemmelser gis samtidig med fastsetting av verneforskrift for nytt verneområde, eller ved revisjon av verneforskrift eller forvaltningsplan for etablerte nasjonalparker og landskapsvernområder.

Hensynssone etter plan og bygningsloven § 11-8 tredje ledd bokstav e, "sone med krav om felles planlegging", hjemler kommunens adgang til å kreve at to grunneiere samarbeider om felles reguleringsplan på tvers av nabogrensene. Dette kan være et virkemiddel for å hindre en uheldig "bit-for-bit"-utbygging. Som praktisk eksempel kan her nevnes planer om byggområde. Det private reguleringsforslaget viser at adkomstvei på grunn av terrengforhold og nabogrenser kun kan legges gjennom et område med en utvalgt naturtype. Dersom kommunen framtvinger grunneiersamarbeid og felles plan, så kan adkomst i stedet legges over naboeiendom og på den måten bevare den utvalgte naturtypen, noe som i seg selv kan være en styrking av verdien i området.

5.2.4.6 Medvirkning og innsigelse

Berørte statlige og regionale organ (dvs. organ på fylkesnivå) kan fremme innsigelse til planforslag med hjemmel i plan- og bygningsloven § 5-4 i spørsmål som er av "nasjonal eller vesentlig regional betydning". Hvem som har innsigelsesrett framgår av vedlegg til Miljøverndepartementets brev 15. desember 2009, se vedlegg 4.

At en naturtype er utvalgt er en tydeliggjøring av at naturtypen er av nasjonal betydning, og terskelen for å fremme innsigelse til planer som griper negativt inn i en utvalgt naturtype er lav.

Samtidig er det grunn til å understreke betydningen av samarbeid og medvirkning i planprosesser, slik at ulike forhold av betydning for forekomster av utvalgte naturtyper søkes avklart i planen i tråd med retningslinjene i naturmangfoldloven. Se mer om medvirkning i punkt 5.2.2.

5.2.5 Utvalgte naturtyper i byggesaker

Kommunen skal primært avklare forholdet til utvalgte naturtyper i rettslig bindende plan, jf. naturmangfoldloven § 53 fjerde ledd. Men selv om arealbruken er avklart i enten rettslig bindende kommuneplan eller reguleringsplan, vil det likevel måtte tas hensyn til den utvalgte naturtypen i byggesaken der byggesaksdelen av plan- og bygningsloven gir kommunen skjønsmessig kompetanse, for eksempel ved godkjenning av plassering av bygget, jf. plan- og bygningsloven § 29-4.

Søknad om tiltak kan imidlertid bare avslås under henvisning til regler gitt i eller i medhold av plan- og bygningsloven, jf. plan- og bygningsloven § 21-4. Dette er noe av bakgrunnen for at det i medhold av plan- og bygningsloven §§ 28-8 og 29-10 er gitt særskilte regler om utvalgte naturtyper i byggesaker. Mer om dette i punkt 5.2.5.1.

Forskrift 26. mars 2010 nr. 488 om byggesak (byggesaksforskriften) § 6-5 pålegger kommunen å varsle Miljøverndepartementet dersom det gis tillatelse til tiltak som berører forekomst av en eller flere utvalgte naturtyper. Opplysningen vil gi departementet grunnlag for å vurdere hvordan naturtypen ivaretas. Et slikt varsel vil ikke påvirke tillatelsen, forutsatt at den for øvrig er lovlig gitt.

Kommunens endelige vedtak i en byggesak kan påklages av statlige myndigheter, miljøorganisasjoner og andre med rettslig klageinteresse, jf. plan- og bygningsloven § 1-9 og forvaltningslovens klageregler. Mer om dette i punkt 8 om fylkesmannens forvaltning.

5.2.5.1 Forskrift om tekniske krav til byggverk

Når en kommuneplan eller reguleringsplan ikke avklarer forholdet til utvalgte naturtyper, kommer reglene i forskrift 26. mars 2010 nr. 489 om tekniske krav til byggverk (Byggteknisk forskrift) (TEK) § 9-4 til anvendelse hva gjelder byggverk. Der er det gitt følgende bestemmelser om utvalgte naturtyper:

”Følgende bestemmelser gjelder når det er fastsatt forskrift i medhold av naturmangfoldloven § 52 og § 53 femte ledd om utvalgte naturtyper, der forekomster finnes i kommunen og forholdet til naturtypen ikke er avklart gjennom rettslig bindende plan:

a) Ved oppføring, plassering og utforming av tiltak skal det tas særskilt hensyn til forekomster av en utvalgt naturtype for å unngå forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstens økologiske tilstand.

b) Der konsekvensene for den utvalgte naturtypen ikke er klarlagt etter reglene om konsekvensvurderinger i plan- og bygningsloven kapittel 4, skal tiltakshaver utarbeide konsekvensanalyse for tiltakets virkninger på naturtypen”.

En søknad om tiltak i en utvalgt naturtype kan i medhold av denne bestemmelsen avslås dersom inngrepet fører til en forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand, jf. veiledning om tekniske krav til byggverk fra Statens byggtekniske etat. Å ”ta særskilt hensyn til” innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at tiltak skal nektes gjennomført. Det kan være tilstrekkelig at myndighetene setter nærmere vilkår for gjennomføringen av et tiltak og at kostnader for å oppfylle vilkårene ligger på tiltakshaver. Det er nødvendig å vurdere om hensynet til forekomsten av den utvalgte naturtypen kan tilfredsstilles ved plassering av bygget. Dersom det for eksempel gjelder plassering av et bygg i nærheten av stor eller en hul eik, kan man antakelig ivareta hensynet til eika (forekomsten) ved en kombinasjon av vilkår om plassering og utforming.

I byggesaker hvor konsekvensene for utvalgte naturtyper ikke har blitt klarlagt etter reglene om konsekvensutredninger i plan- og bygningsloven § 4-2 og forskrift om konsekvensutredninger, stiller TEK § 9-4 krav om det utarbeides en vurdering av konsekvensene for naturtypens utbredelse og tilstand. En slik konsekvensanalyse er nødvendig for

å kunne gjøre en faglig begrunnet avveining etter TEK § 9-4, 1 bokstav a, jf. naturmangfoldloven § 53 andre ledd andre og tredje punktum. Det vil være tiltakshaveren som har ansvaret for å få utarbeidet analysen, i tråd med prinsippet i naturmangfoldloven § 11 om at tiltakshaver skal bære kostnadene ved miljøforringelse. Det er kommunen som har ansvar for å sørge for at analysen foreligger når vedtak treffes, og at den inneholder tilstrekkelig med opplysninger for å foreta den vurderingen som kreves, jf. forvaltningsloven § 17 og kravet om at saken skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.

Reglene om konsekvensanalyser er saksbehandlingsregler som det ikke kan dispenseres fra. Kommunens beslutning om at konsekvensene for den utvalgte naturtypen er klarlagt, er ikke et enkeltvedtak som kan påklages.

5.2.5.2 Aktsomhetsplikten i byggesaker

Naturmangfoldlovens § 53 første ledd presiserer og konkretiserer den alminnelige aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6, og gjelder også i byggesaker. Aktsomhetsplikten innebærer i hovedsak en plikt til å gjøre seg kjent med naturtypene på stedet og velge handlemåter som tar hensyn til naturtypene ved oppføring, plassering og utforming av tiltak. Så langt tiltaket er søknadspliktig etter plan- og bygningsloven § 20-1 første ledd, vil den ansvarlige i byggesaker innestå for at tiltaket blir i samsvar med reglene om utvalgte naturtyper, jf. plan- og bygningsloven § 23-1. Når et tiltak utføres i samsvar med en tillatelse, så anses aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6 for å være oppfylt, jf. naturmangfoldloven § 6 andre punktum. Dette forutsetter imidlertid at den konkrete aktiviteten er regulert i tillatelsen, noe som ikke behøver å være tilfellet; for en byggetillatelse i et område der byggemateriale må fraktes gjennom en utvalgt naturtype, vil aktsomhetsplikten for eksempel gjelde for frakten gjennom den utvalgte naturtypen.

I praksis vil imidlertid aktsomhetsplikten ha størst betydning der tiltak eller bruk ikke krever tillatelse. Da vil tiltakshaver selv måtte gjøre en selvstendig vurdering av forekomstens betydning for naturtypens utbredelse og forekomstens økologiske tilstand.

Les mer om aktsomhetsplikten i punkt 4.

5.3 Utvelgelsens betydning for landbruksvirksomhet – særlig om kommunens forvaltningsansvar

5.3.1 Tiltak som krever tillatelse etter jordloven og skogbruksloven

Reglene i naturmangfoldloven § 53 andre og tredje ledd om plikten til å ta særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper ved utøving av offentlig myndighet gjelder generelt, og dermed også for beslutninger etter skogbruksloven eller jordloven. For tiltak som krever tillatelse (for eksempel landbruksveier og nydyrking) kommer dermed både § 53 og de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven kapittel II til anvendelse. Tiltak i alminnelig landbruksvirksomhet vil i praksis utgjøre en stor andel av tiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper. Hvordan dette skal behandles og vurderes følger av punkt 3.

5.3.2 Tiltak som ikke krever tillatelse etter jordloven og skogbruksloven –

5.3.2.1 Meldeplikt

Mange landbrukstiltak (jord- og skogbrukstiltak) krever ikke noen form for beslutning eller tillatelse. Selv om tiltakshaveren er pålagt en skjerpet aktsomhetsplikt ved tiltak i en forekomst av utvalgt naturtype, er det for å ivareta hensynet til utvalgte naturtyper nødvendig at forvaltningsmyndigheten får kunnskap om hvilke tiltak som planlegges i forekomster av utvalgte naturtyper, og hjemmel til å pålegge tiltakshaver vilkår eller nekte tiltaket iverksett der dette er påkrevd. Naturmangfoldloven § 55 (jordbrukstiltak) og § 54 (skogbrukstiltak) pålegger tiltakshaver (dvs. som regel grunneier) en meldeplikt (søknadsplikt) til kommunen for jord- og skogbrukstiltak som ikke krever tillatelse etter skogbruksloven eller jordloven, men som berører en forekomst av en utvalgt naturtype.

Meldeplikten gjelder ikke tiltak som i handlingsplanen angis som positive for naturtypen og på den måten bygger opp under naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand, jf. forskrift om utvalgte naturtyper § 4 tredje ledd. Det er imidlertid meldeplikt for alle andre tiltak som ikke beskrives i handlingsplanen, eller som beskrives som tiltak som

er egnet til å endre karakteren eller omfanget av en forekomst av en utvalgt naturtype, jf. kongelig resolusjon av 13. mai 2011.

Med tiltak menes en aktivitet eller en aktiv handling – ren passivitet utløser ingen meldeplikt selv om unnlattelse av å foreta seg noe bestemt kan være svært ødeleggende for forekomsten, typisk opphør av bruk av kulturlandskap som for eksempel slåttemark.

Meldeplikten gjelder uavhengig av om tiltakshaver er en privatperson, et selskap eller annet rettssubjekt, eller en offentlig instans.

Verken loven eller forskriften gir nærmere bestemte regler om hva meldingen (søknaden) skal inneholde. Den bør imidlertid som et minimum inneholde korrekte opplysninger om hvem tiltakshaver er, en kortfattet beskrivelse av tiltaket, og kart som viser forekomstens og tiltakets posisjoner. I tillegg bør meldingen inneholde en vurdering av hvilke konsekvenser tiltaket antas å få for forekomsten. Dersom opplysningene i søknaden ikke gir tilstrekkelig grunnlag til å vurdere om tiltaket skal tillates, kan kommunen kreve ytterligere dokumentasjon fra tiltakshaver før det tas stilling til om tiltaket skal tillates eller ikke.

Innen tre uker etter at meldingen er mottatt, skal kommunen vurdere om tiltaket kan tillates, eventuelt på vilkår, eller nektes, jf. forskrift om utvalgte naturtyper § 4 andre ledd første punktum. Det følger uttrykkelig av naturmangfoldloven § 54 fjerde punktum og § 55 første ledd fjerde punktum at kommunen, innenfor rammen av de angitte hjemler i eller i medhold av jordloven og skogbruksloven, kan nekte tiltaket eller gi nærmere pålegg om hvordan tiltaket skal gjennomføres der et tiltak kan medføre «forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstens økologiske tilstand». Kommunen er forpliktet til å ta særskilt hensyn til utvalgte naturtyper i sin skjønnsutøvelse, jf. § 54 tredje punktum og § 55 første ledd tredje punktum, se omtalen under punkt 3.

Tiltaket kan ikke iverksettes før kommunens tilbakemelding foreligger, jf. forskrift om utvalgte naturtyper § 4 andre ledd andre punktum. Tilbakemeldingen må foreligge skriftlig, og det må framgå av tilbakemeldingen om tiltaket kan utføres i henhold til det som er oppgitt i meldingen.

Kommunens avgjørelse er et enkeltvedtak etter forvaltningslovens regler som kan påklages av tiltakshaver eller andre med rettslig klageinteresse. Klage over tillatelse eller avslag på en tillatelse til skogbrukstiltak kan påklages til Direktoratet for naturforvaltning, jf. naturmangfoldloven § 62 tredje ledd. Klage over tillatelse eller avslag på en tillatelse til jordbrukstiltak kan påklages til Landbruks- og matdepartementet, som kan delegerer myndigheten til Statens landbruksforvaltning, jf. kgl. res. 12. mai 2011 og naturmangfoldloven § 62 tredje ledd.

5.3.2.2 Miljøplan i jordbruket

I naturmangfoldloven § 55 andre ledd heter det at eiere eller brukere av jordbrukseiendommer som inneholder forekomster av utvalgte naturtyper kan søke kommunen om godkjenning av miljøplan. Kravene til innhold i miljøplaner i landbruket er fastsatt i forskrift 15. januar 2003 nr. 54 om miljøplan (miljøplanforskriften), gitt i medhold av jordloven §§ 3 og 18. I henhold til miljøplanforskriftens § 2 skal alle foretak i landbruket som mottar produksjonstilskudd ha miljøplan som skal oppbevares på foretaket. Miljøplanen kan kontrolleres av landbruksmyndighetene, men forskriften krever ingen godkjenning av miljøplanen. I medhold av naturmangfoldloven § 55 andre ledd kan eier/bruker søke kommunen om godkjenning av miljøplanen. Meldeplikten etter naturmangfoldloven § 55 gjelder ikke for tiltak som er i samsvar med en godkjent miljøplan. Ordningen med godkjent miljøplan gjelder bare tiltak som ikke ellers er søknadspliktige. Dette betyr at tiltakshaver, som har fått godkjent miljøplan, på vanlig måte må sende kommunen søknad om nydyrking eller bygging av landbruksvei. Kommunens avgjørelse om å godkjenne eller nekte å godkjenne miljøplanen er et enkeltvedtak som kan påklages til fylkesmannen.

I henhold til forarbeidene forutsetter en kommunal godkjenning at det er utarbeidet miljøplan både på trinn I og trinn II. Trinn I er relatert til en kartlegging av eiendommen, der det bl.a. pekes ut områder som er viktige for biologisk mangfold, jf. miljøplanforskriften § 4 første ledd nr. 1, og at det lages en plan for tilpasning av tiltak til miljøforholdene, jf § 4 første ledd nr. 4.

Det andre trinnet er knyttet til særskilte miljøformål i jordbruket, og skal inneholde mål for foretakets miljøinnsats, planer for tiltak som skal fremme særskilte miljøformål og dokumentasjon

Svovelkjuke på gammel hul eik. Svovelkjuke bidrar til å hule eikene ut. Foto: Bård Bredesen.
Opphavsrett Naturarkivet.no

på gjennomføring av tiltak, jf. miljøplanforskriften § 4 andre ledd.

For kommunens godkjenning av en miljøplan gjelder reglene i naturmangfoldloven § 53 andre og tredje ledd. Det vil si at kommunen må se til at hensynet til utvalgte naturtyper ivaretas i planen.

Når en miljøplan er godkjent og den berører utvalgte naturtyper, så skal den kunngjøres, jf. naturmangfoldloven § 56 første ledd.

Det må imidlertid gjøres enkelte tilpasninger i ordningen med miljøplan som verktøy for ivaretagelse av utvalgte naturtyper. Inntil videre må derfor meldepliktige jordbrukstiltak meldes til kommunen og avklares i hvert enkelt tilfelle på vanlig måte.

5.4 Rapportering av forekomster av utvalgte naturtyper

Naturmangfoldloven pålegger kommunene en plikt til å rapportere om forekomster av utvalgte naturtyper gjennom de alminnelige rapporteringsrutinene mellom kommunene og statlige myndigheter, jf. § 56 tredje ledd.

For å kunne overvåke den totale tilstanden for utvalgte naturtyper i Norge, er det nødvendig å ha en samlet oversikt over vedtak som tillater inngrep i registrerte lokaliteter. En slik oversikt er også viktig for å kunne vurdere om et inngrep i en forekomst av en utvalgt naturtype innebærer en «forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand». Dette vil avhenge av hvordan den totale utviklingen for naturtypen er. Til dette er det ikke bare viktig at vedtak der det tillates inngrep blir kjent og registreres. En slik registrering vil f.eks. ikke fange opp utviklinger som ikke skyldes negative inngrep. Det er derfor helt sentralt at kommunene rapporterer om forekomstene som sådan, ikke bare om hva som er tillatt eller ikke tillatt i disse.

Det tas sikte på at slik rapportering skjer gjennom de alminnelige rapporteringskanalene mellom stat og kommune. Rapporteringen det her siktes til er bruken av det nasjonale informasjonssystemet KOSTRA der kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder blir registrert og sammenstilt for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal gi bedre grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale

mål oppnås. Myndighetene etter loven vil måtte gi nærmere veiledning om hvordan slik rapportering skal skje.

Nye lokaliteter skal rapporteres til Naturbase.

Gjennom KOSTRA skal det i dag rapporteres om eventuelle inngrep i naturtypeområdene, dette omfatter også områder med utvalgte naturtyper.

5.5 Kommunens utvelgelse av egne naturtyper

Naturmangfoldlovens § 53 femte ledd, gir kommunen adgang til ved forskrift (jf. forvaltningsloven kapittel VII) å gi reglene for utvalgte naturtyper anvendelse på andre naturtyper enn de som er utvalgt av Kongen i statsråd.

Ved slike avgjørelser er kommunen ikke bundet av de kriterier for utvelgelse som følger av naturmangfoldloven § 52. Kommunen kan med andre ord gjøre en naturtype til utvalgt uten at den er truet eller oppfyller de andre kriteriene i § 52, men i praksis vil nok disse kriteriene være utslagsgivende også ved kommunens utvelgelse av naturtyper. Rettsvirkningene av en kommunal forskrift om utvalgt naturtype er begrenset til å gjelde de avgjørelser kommunen selv tar, og får dermed ingen direkte betydning for avgjørelser truffet av regionale og statlige forvaltningsorganer. Det faktum at kommunen har besluttet å gi en naturtype status som utvalgt, vil likevel som regel være et relevant hensyn ved de ulike myndigheters skjønnsutøvelse, og overfor den enkelte virksomhetsutøver vil en slik beslutning i det minste føre til økt oppmerksomhet og kunnskap om forekomsten og dens miljøverdi. Meldeplikt ved jord- og skogbrukstiltak i forekomst av kommunalt utvalgt naturtype jf. lovens §§ 54-55, får tilsvarende anvendelse som for nasjonalt utvalgte naturtyper.

Vil kommunen at også andre etaters myndighet skal være rettslig forpliktet til å ta hensyn til av kommunale utvalgte naturtyper, kan dette for eksempel gjøres ved bruk av bindende planbestemmelser i en reguleringsplan for det aktuelle området, jf. plan- og bygningsloven § 12-7 nr. 2 og 3.

Kommunene står innenfor lovens rammer fritt til selv å velge hvordan forskriften skal utformes, men det kan være hensiktsmessig å bruke den nasjonale forskriften som mal, bl.a. for å gi grunneiere og andre et mest mulig ensartet regelverk å forholde seg til.

6 Utvelgelsens betydning for andre sektorer

6.1 Sektormyndighetenes plikt til å ta særskilt hensyn til utvalgte naturtyper

Hovedsiktemålet med reglene om utvalgte naturtyper er å sikre at hensynet til forekomster av utvalgte naturtyper blir ivaretatt gjennom praktisering av eksisterende regelverk. Den offentlige forvaltningen av naturtypene skal med andre ord i stor grad gjennomføres gjennom myndighetsutøving etter de ulike lovene, med veiledning av miljømyndigheten etter behov.

Plikten etter naturmangfoldloven § 53 andre og tredje ledd til å ta særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper er gjennomgått i punkt 3.

For statlige sektormyndigheter vil bestemmelsene om utvalgte naturtyper i § 53 særlig få anvendelse i forbindelse med tiltak eller virksomhet som krever konsesjon eller tillatelse, eller ved utforming av andre typer enkeltvedtak eller forskrifter, og ved tildeling av tilskudd, når dette berører forekomster av utvalgte naturtyper.

6.2 Tiltak som krever tillatelse

De fleste tiltak eller virksomheter som medfører eller kan medføre skadelige inngrep i naturen eller andre miljølempen, krever en eller flere tillatelser (konsesjon, dispensasjon, løyve – begrepene varierer) fra offentlige myndigheter. I mange tilfeller er det nettopp miljølempen som er bakgrunnen for konsesjonsplikten, og hensynet til miljøet vil da være et relevant grunnlag for eventuelt å nekte å gi konsesjon, eller for å sette bestemte vilkår til den. I andre tilfeller er konsesjonskravet begrunnet i andre hensyn enn miljøet, men miljøhensynet er likevel omfattet av loven, og dermed et relevant hensyn ved vurderingen av om konsesjon skal gis, og eventuelt på hvilke vilkår. Her henvises det gjerne til «allmenne hensyn», «miljøhensyn» eller lignende, eller det følger av praksis eller av andre rettskilder

at miljøhensyn skal vektlegges selv om dette ikke uttrykkelig framgår av regelverket. Dessuten vil, som nevnt i punkt 4, aktsomhetsplikten etter naturmangfoldloven § 6 gjelde hvis for eksempel den konkrete aktiviteten ikke er regulert i tillatelsen.

Hvordan sektormyndigheten skal vurdere hensynet til forekomster av utvalgte naturtyper ved tillatelser m.v. slik at forringelse unngås er nærmere omtalt i punkt 3.

En oversikt over noen påvirkninger som i dag er avhengig av at det treffes enkeltvedtak finnes i vedlegg 2 og 3.

Plikten til å ta særskilt hensyn til utvalgte naturtyper omfatter også vedtak om revisjon eller forlengelse av eksisterende konsesjoner. Dersom det fattes vedtak om konsesjon uten at det er tatt særlig hensyn til utvalgte naturtyper eller at det ikke er gitt noen tilstrekkelig begrunnelse for vedtaket, vil dette kunne utgjøre en klagegrunn, herunder om vedtaket er å anse som gyldig. En eventuell klage behandles etter alminnelige regler, dvs. etter forvaltningsloven med eventuelle særregler i henhold til den aktuelle lov. Det er dermed klageorganet etter den aktuelle loven som behandler klage om at naturmangfoldlovens bestemmelser ikke er fulgt. Dette klageorganet skal påse at overordnet miljømyndighet får adgang til å uttale seg til klagen, jf. punkt 7.2.

6.3 Fortolkning av andre bestemmelser i lovverket

En rekke lover har andre bestemmelser enn tillatelses- eller konsesjonsordninger (enkeltvedtak) der reglene om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven vil få betydning. Er det vedtak om forskrift, tildeling av tilskudd eller forvaltning av egen fast eiendom gjelder naturmangfoldloven § 53 andre og tredje ledd. Bestemmelsen i naturmangfoldloven bygger på at det ved tolkning og skjønnotøvelse i disse situasjonene også skal tas hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper slik at forringelse unngås.

Noen av de mest relevante bestemmelsene omtales i vedlegg 3.

6.4 Ved utforming av regelverk

At det under myndighetsutøvelse skal tas «særskilt hensyn for å unngå forringelse» innebærer også at hensynet til den utvalgte naturtypen skal vektlegges ved utformingen av forskrifter og annet regelverk som berører forekomster av utvalgte naturtyper.

6.5 Forvaltningsplaner og tiltaksprogrammer for vannregionene

Etter forskrift 15. desember 2006 nr. 1446 om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften), hjemlet i forurensningsloven, plan- og bygningsloven og vannressursloven, skal det utarbeides en forvaltningsplan med tilhørende tiltaksprogram for hver vannregion, jf. §§ 25, 26 og 29. Forvaltningsplanen skal blant annet angi miljømål for vannregionens vannforekomster, mens tiltaksprogrammet skal gi en oversikt over alle tiltak som blant annet har til formål å beskytte og forbedre tilstanden i vannforekomstene, jf. § 25. Utvalgte naturtyper, som for eksempel kalksjø, og handlingsplaner som utarbeides for disse, må tas i betraktning når det settes miljømål for vannforekomster hvor naturtypen forekommer. Både skjøtselstiltak og andre tiltak som framgår av handlingsplanen for naturtypen, skal inngå i tiltaksprogrammet og oppsummeres i forvaltningsplanen. Eventuell overvåking av naturtypens status og utvikling skal dessuten inngå i forvaltningsplanens oppsummering av relevant overvåking.

For å sikre at vannforskriftens formål om en helhetlig forvaltning av vannforekomstene etterleves, er det derfor viktig at vannregionmyndigheten (Fylkeskommunen) holdes løpende orientert om særlig akvatiske utvalgte naturtypers utbredelse og tilstand i regionen, og hvilke tiltak som er iverksatt eller planlegges iverksatt for å ivareta disse. Dette vil bidra til å sikre at forvaltningsplanen og tiltaksprogrammet gir et fullstendig bilde av vannmiljøarbeidet i regionen.

7 Kunngjøring og klage på tillatelse til tiltak samt registrering

7.1 Kunngjøring

Naturmangfoldloven § 56 første ledd første punktum bestemmer at tillatelser til tiltak i forekomster av utvalgte naturtyper skal kunngjøres i minst en avis som er alminnelig lest på stedet, eller på den måte som følger av den enkelte lov.

Bakgrunnen for kunngjøringskravet er for det første å gi alle med rettslig klageinteresse (som ikke blir underrettet om tillatelsen på annen måte) kunnskap om tillatelsen og dermed en reell mulighet til å bruke sin rettslige klagerett til å angripe vedtaket. For det andre vil kunngjøringskravet virke bevisstgjørende overfor det forvaltningsorganet som fatter vedtak i saker som berører utvalgte naturtyper. For det tredje vil kunngjøringsplikten bidra til å gjøre allmennhetens rett til relevant miljøinformasjon mer reell.

Kunngjøringsplikten etter naturmangfoldloven er subsidiær i forhold til en eventuell kunngjøringsplikt etter hjemmelsloven. Dersom den lov som er hjemmelsgrunnlag for tillatelsen har regler om kunngjøring av tillatelser, kan kunngjøringen skje i samsvar med reglene i hjemmelsloven, forutsatt at det framgår av kunngjøringen at tillatelsen gjelder tiltak i en utvalgt naturtype. Som regel innebærer lovbestemte krav om kunngjøring også at kunngjøringen skal skje i en alminnelig lest avis på stedet. Dersom kunngjøringskravet etter hjemmelsloven ikke krever kunngjøring i en alminnelig lest avis på stedet, er ikke dette til hinder for at tillatelse kunngjøres på denne måten likevel, dersom dette er hensiktsmessig eller nødvendig av hensyn til alle berørte interesser.

Ved inngrep i utvalgte naturtyper i sjø kan kunngjøring skje på den måte som er hensiktsmessig for at berørte interesser kan bli kjent med tillatelsen, jf. § 56 første ledd andre punktum, dvs. ikke nødvendigvis ved kunngjøring i avis.

Plikten til å foreta kunngjøring påligger den myndighet som har gitt tillatelsen til tiltaket.

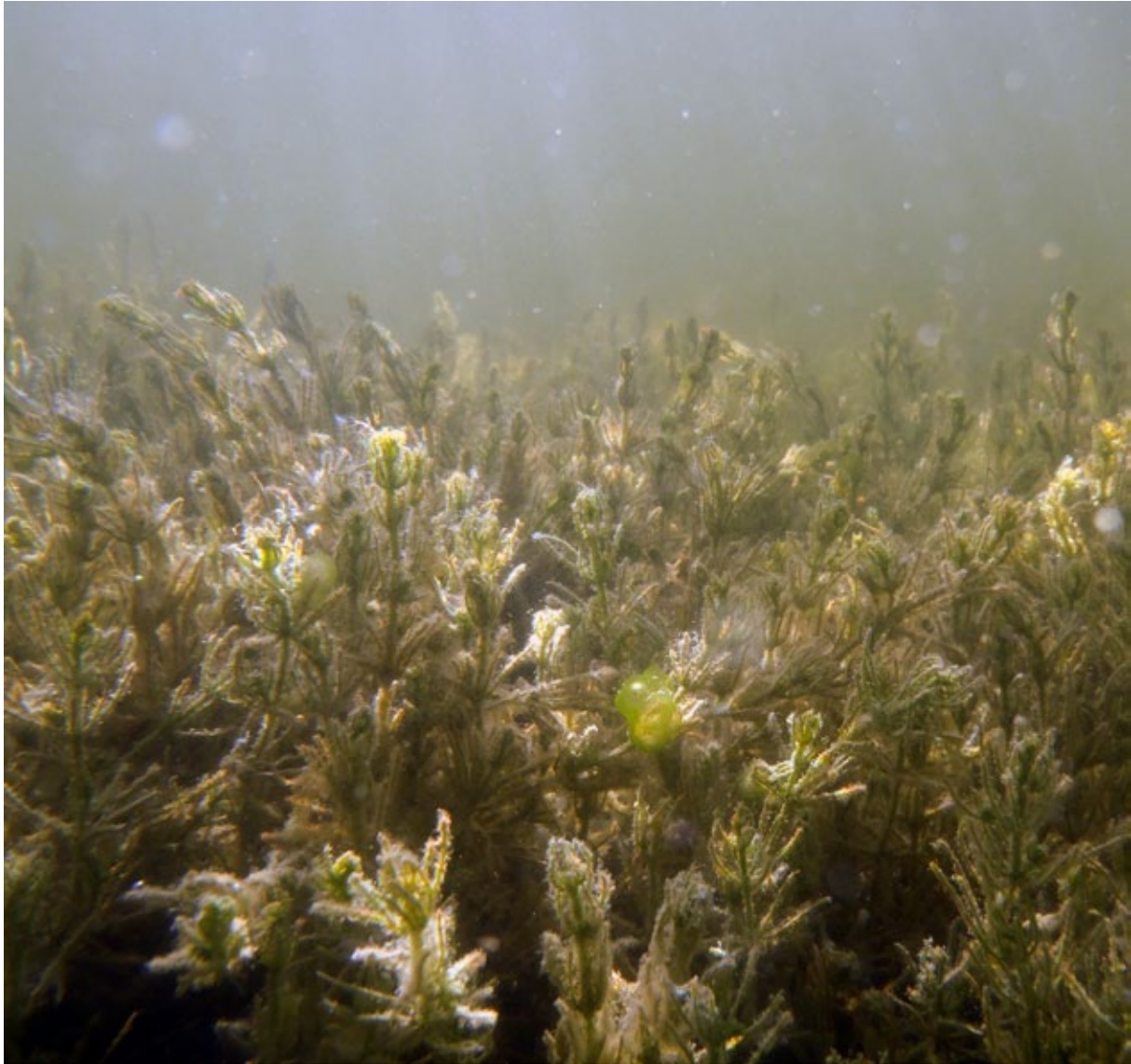
Lovbestemmelsen sier at *tillatelsen* skal kunngjøres i en alminnelig lest avis. Dette kan ikke forstås slik at vedtaket i sin helhet må kunngjøres. Som et minimum må det framgå av den kunngjorte teksten hvem som har fattet vedtaket, hvem tiltakshaver er, hva tiltaket går ut på, hvor og når det skal finne sted, hvilken naturtype som er berørt, og hvorvidt tiltaket vil ha negative konsekvenser for forekomsten eller ikke. Kunngjøringsteksten bør videre gi opplysning om framgangsmåte og frist for klage over tillatelsen. Dersom hjemmelsloven har egne bestemmelser om innholdet i kunngjøringen, vil disse som sagt gå foran. Dersom disse ikke krever at det gjøres tilstrekkelig rede for ulempene tiltaket medfører for forekomsten, må forvaltningsorganet imidlertid vurdere å gå utover kravene slik at formålet med kunngjøringsbestemmelsene i naturmangfoldloven § 56 ivaretas.

Kunngjøringsplikten omfatter bare *tillatelser til tiltak* i forekomster av utvalgte naturtyper; dvs. et enkeltvedtak etter forvaltningsloven som er en rettslig forutsetning for å kunne utføre det aktuelle tiltaket (dispensasjon, konsesjon, tilbakemelding osv.).

Det er ikke uttrykkelig sagt *når* kunngjøring etter naturmangfoldloven § 56 skal skje, og det er heller ingen forutsetning for iverksettelse av tiltaket at kunngjøring har funnet sted. For at klageadgangen skal være reell, må imidlertid kunngjøring av tillatelsen skje uten opphold. Det følger av forvaltningsloven § 29 første ledd at klagefristen først begynner å løpe fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort dersom underretningen skjer ved offentlig kunngjøring. Dersom kunngjøringen skjer lenge etter at tillatelsen er gitt, er klagefristen likevel formelt sett i behold, men dersom tiltaket allerede er utført kan klageadgangen i så fall i realiteten være avskåret. Klagen kan heller ikke tas til behandling som klagesak dersom det er gått mer enn ett år siden vedtaket ble truffet, jf. forvaltningsloven § 31 tredje ledd.

7.2 Klage

Klage over vedtak etter plan- og bygningsloven eller sektorregelverket som berører utvalgte naturtyper følger de alminnelige regler for klage etter vedkommende regelverk, dvs. forvaltningsloven og eventuelle særregler gitt i eller i medhold av vedkommende særlov. Hovedregelen er at alle enkeltvedtak kan påklages til overordnet forvaltningsorgan

Kalksjø. Smaltaggrans i Vassjøtjern i Lunner, Oppland. Foto: Ola Hegge

av enhver med rettslig klageinteresse innen lovens frist. Statlige instanser har i utgangspunkt ikke klagerett etter forvaltningslovens regler. En klagerett for statlige instanser må derfor framgå av den enkelte særlov. For klage over vedtak som berører utvalgte naturtyper gjelder etter naturmangfoldloven § 56 andre ledd en særregel som innebærer at overordnet miljøvernmyndighet skal gis anledning til å uttale seg til klagen før klageinstansen fatter sitt vedtak siden klagebehandlingen normalt vil føre til at det tas endelig standpunkt til hva som skal skje med den aktuelle forekomsten. Det følger av forarbeidene at «overordnet miljøvernmyndighet» vil si den miljøvernmyndighet som er overordnet den som har vært inne i prosessen i første instans.

Det innebærer at der kommunen har fattet vedtak og fylkesmannen har vært involvert i prosessen, så er Direktoratet for naturforvaltning overordnet miljømyndighet. Dersom vedtaket er fattet av fylkesmannen, og Direktoratet for naturforvaltning har vært inne i prosessen, er Miljøverndepartementet overordnet miljømyndighet. Men der kommunen fatter vedtak og ikke har involvert fylkesmannen i prosessen, er fylkesmannen overordnet miljømyndighet. Tilsvarende er Direktoratet for naturforvaltning overordnet miljømyndighet der fylkesmannen har fattet vedtak uten av direktoratet har vært inne i prosessen. Overordnet miljøvernmyndighets uttalelse til klagen må foreligge for klageinstansen før klagevedtaket fattes.

Bestemmelsen innebærer ingen begrensning i klageinstansens kompetanse når det gis uttalelse, dvs. klageinstansen har ingen plikt til å ta hensyn til en eventuell uttalelse fra overordnet miljøvernmyndighet. Derimot vil uttalelsen fra overordnet miljøvernmyndighet kunne gi klageinstansen et annet (og bedre) grunnlag for å fatte sin avgjørelse. Retningslinjene etter naturmangfoldloven § 53 andre og tredje ledd er bindende for klageinstansen, og i den grad overordnet miljøvernmyndighet påpeker mangler hos underinstansens vedtak på dette punkt, må det framgå av klageinstansens vedtak at dette er vurdert og tatt hensyn til ved avgjørelsen av klagen.

7.3 Informasjon om tillatte inngrep i utvalgte naturtyper

For å kunne overvåke den totale tilstanden for utvalgte naturtyper i Norge, er det nødvendig å ha en samlet oversikt over vedtak som tillater inngrep. En slik oversikt er også viktig for å kunne vurdere om en forekomst av en utvalgt naturtype innebærer en «forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand». Dette vil avhenge av hvordan den totale utviklingen for naturtypen er.

Vedtak om å tillate inngrep i forekomster av utvalgte naturtyper faller inn under den type vedtak som skal registreres dersom det gis forskrift om miljøvedtaksregister med hjemmel i naturmangfoldloven § 68. Mer om dette under punkt 9.

Et annet viktig element for å sikre kunnskap om forekomster av utvalgte naturtyper vil være at kommunene rapporterer om forekomstene som sådan, ikke bare om hva som er tillatt eller ikke tillatt i disse, jf. punkt 5.4 om rapportering av forekomster av utvalgte naturtyper.

8 Fylkesmannens forvaltning av utvalgte naturtyper

8.1 Kort om handlingsplaner

For alle utvalgte naturtyper vil det bli vedtatt handlingsplaner med retningslinjer og veiledning om forvaltning, skjøtsel og andre tiltak for naturtypene.

I handlingsplanen konkretiseres det hvordan man kan sikre naturtypen, og det gis forslag til tiltak for å ta vare på den. Handlingsplanen vil derfor danne et viktig grunnlag for fylkesmannens arbeid med utvalgte naturtyper.

I etterkant av vedtak om utvelgelse av naturtyper og fastsettelse av handlingsplan, skal det være et nært samarbeid mellom den myndighet som administrerer handlingsplanen og de myndigheter, organisasjoner (herunder grunneierorganisasjoner) eller grunneiere mv. som skal bidra til å gjennomføre målsettingene i handlingsplanen.

8.2 Informasjon og veiledning

Det følger av omtalen til § 3 i forskrift om utvalgte naturtyper, jf. vedlegg 1, at forskriften ikke innebærer noen kartfesting av utvalgte naturtyper.

Kartlegging, informasjon og kartfesting vil imidlertid være helt nødvendig for at kommuner og sektormyndigheter skal kunne ta hensyn til de utvalgte naturtypene, og innrette sin virksomhet og aktivitet deretter. Dette vil sikre økt forutsigbarhet og forenkle forvaltningen av utvalgte naturtyper

Naturbase vil her være en viktig kilde til informasjon, og vil gi en oversikt over forekomster av utvalgte naturtyper i Norge. Dersom Naturbase ikke inneholder informasjon om en forekomst av en utvalgt naturtype, så betyr ikke det at den ikke er utvalgt med de rettsvirkninger som følger av dette. Det kan være at området ikke er kartlagt, eller at data ligger i andre databaser. Hvis området er kartlagt, kan det være at man ikke har funnet forekomster som skal legges inn i basen, men det kan også være slik at data er under bearbeiding.

Der det er usikkert om informasjonen er god nok, bør en ta kontakt med kommunen eller fylkesmannen for å få vite mer om status for kartlegging av naturtypen.

For grunneiere og andre innenfor landbrukssektoren er det også viktig at informasjon om de kulturbetinglyte utvalgte naturtypeområdene er tilgjengelige gjennom Gårdskart på internett.

En annen kilde til informasjon om utvalgte naturtyper finnes i Miljøregistrering i Skog (MiS), hvor såkalte livsmiljøer registreres. Kartleggingen gir skogeier informasjon om spesielt viktige arealer for truede arter. En kartdatabase med viktige biologiske områder og miljøkvaliteter oppdateres stadig med data fra flere kommuner.

Det er fylkesmannen sitt ansvar å sørge for at informasjonen gis til kommuner, sektorer, grunneiere og andre som vil berøres av forekomster av utvalgte naturtyper.

Videre må fylkesmannen gi veiledning om forvaltning, tilskuddsordninger og bruk av områder med utvalgte naturtyper. Spesielt viktig er det at kommunene har tilstrekkelig informasjon og kunnskap om hvor områdene finnes slik at de kan ta særskilt hensyn til dem i arealplanlegging, forvaltning, veiledning og tildeling av midler.

8.3 Kartlegging

Fra 1999 og fram til i dag har kartlegging av naturtyper blitt gjort først og fremst etter Direktoratet for naturforvaltnings håndbøker DN-håndbok 13 - Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold og DN-håndbok 19 - Kartlegging av marint biologisk mangfold, samt etter Håndbok i registrering av livsmiljø i skog som er utarbeidet av Skogforsk og Landbruks- og matdepartementet.

Direktoratet for naturforvaltnings håndbøker omhandler hva som skal kartlegges og hovedprinsippene for gjennomføringen av kartlegging. Formålet med kartleggingen etter disse håndbøkene er først og fremst å gi en oversikt over naturtyper som er et spesielt viktige for naturmangfold slik at de kan tas hensyn til ved arealplanlegging og arealbruk. Tilsvarende er formålet med MiS å framskaffe tilstrekkelig informasjon om viktige miljøkvaliteter i skogen til bruk for skogeier i arbeidet med å lage skogbruksplaner.

Artsdatabanken utarbeidet i 2010 et klassifiserings-system for Naturtyper i Norge (NiN) som er en fullstendig inndeling av norsk natur. NiN vil gi et viktig grunnlag for ny kunnskap om natur, for overvåking og forvaltning av natur, og for kunnskapsutveksling

mellom ulike kartleggingssystemer. Artsdatabankens Rødliste for naturtyper 2011 bygger på NiN. Det er ikke helt samsvar mellom naturtypene i Direktoratet for naturforvaltnings håndbøker og NiN-systemet, og det er derfor utarbeidet en oversettelsesnøkkel fra naturtypene i Direktoratet for naturforvaltnings håndbøker til naturtyper i NiN-systemet. Ved revisjoner av Direktoratet for naturforvaltnings håndbøker vil en sikre en best mulig samordning mellom håndbøkene og NiN. Framtidig kartlegging av naturtyper i Norge vil etter hvert bygge på NiN-metodikk.

8.4 Kartfesting av utvalgte naturtyper

Fylkesmannen har som oppgave å kartlegge hvor forekomster av utvalgte naturtyper befinner seg samt rapportere disse inn til Naturbase.

Fylkesmannen skal, sammen med Direktoratet for naturforvaltning, sørge for at kvaliteten på dataene om utvalgte naturtyper i Naturbase er tilfredsstillende, og at nye områder med utvalgte naturtyper blir lagt inn. Dersom et område ikke lenger fyller kriteriene for å være en utvalgt naturtype, skal status i databasen endres.

8.5 Skjøtsel og andre tiltak

Naturmangfoldloven § 53 sjette ledd gir regel om skjøtsel.

Bestemmelsen pålegger verken grunneieren eller det offentlige noen rettsplikt til å foreta skjøtsel, men tjener til å understreke viktigheten av skjøtsel som en oppgave for å opprettholde en rekke utvalgte naturtyper. Skjøtsel som innebærer inngrep i grunneierens eller rettighetshaverens rettigheter kan ikke utføres av forvaltningsmyndigheten med hjemmel i denne bestemmelsen med mindre grunneieren samtykker.

Skjøtsel forutsetter derfor at det etableres et samarbeid mellom det offentlige og den enkelte grunneier. Dette vil være en viktig oppgave for fylkesmannen.

Fylkesmannen kan inngå avtale med grunneieren om å utføre nærmere bestemte skjøtselstiltak eller former for bruk, jf. § 53 sjette ledd. Handlingsplanen vil inneholde skjøtelsesplan der aktiv skjøtsel er en forutsetning for å ta vare på den utvalgte naturtypen, jf naturmangfoldloven § 52 fjerde ledd.

Der det offentlige ser et behov for skjøtselstiltak og grunneier ønsker å utføre skjøtelsen, bør det

offentlige inngå avtale med grunneier om skjøtsel av den aktuelle forekomsten av naturtypen. Det er etablert en egen tilskuddsordning for utvalgte naturtyper som grunneiere, rettighetshavere, kommuner og organisasjoner kan søke på. I 2011 er ordningen på 14 millioner kroner.

Skjøtselen kan også gjennomføres av statlige eller kommunale organer eller av frivillige organisasjoner, eventuelt ved et samarbeid dem imellom, men bare etter avtale med grunneieren. Særlig ved jord- og skogbruksvirksomhet vil et slikt samarbeid kunne inngå i utarbeidelsen av henholdsvis miljøplan og skogbruksplan.

8.6 Innspill i planprosesser

Fylkesmannen skal aktivt engasjere seg i planprosesser ved å melde inn informasjon om forekomster av utvalgte naturtyper ved oppstart av planprosesser og utarbeidelse av planprogram iht. plan- og bygningsloven. Fylkesmannen skal også bidra med informasjon og veiledning knyttet til klarlegging av planens konsekvenser for forekomster av utvalgte naturtyper og hvordan hensynet til forekomstene kan ivaretas.

8.7 Innsigelsessaker

Berørte statlig og regionalt organ (dvs. organ på fylkesnivå), kan fremme innsigelse til planforslag med hjemmel i plan og bygningsloven § 5-4 i spørsmål som er av "nasjonal eller vesentlig regional betydning". At en naturtype er utvalgt er en tydeliggjøring av at naturtypen er av nasjonal betydning, og at terskelen for å fremme innsigelse til planer som påvirker en utvalgt naturtype negativt er lav. Samtidig er det grunn til å understreke betydningen av samarbeid og medvirkning i planprosesser, slik at ulike forhold av betydning for forekomster av utvalgte naturtyper søkes avklart i planen i tråd med retningslinjene i naturmangfoldloven.

8.8 Klagesaker

Naturmangfoldloven § 56 andre ledd gir overordnet miljømyndighetene rett til å uttale seg til klager på tillatelser eller avslag på tillatelser til tiltak i forekomster av utvalgte naturtyper, se nærmere omtale i punkt 2.

Vedtak som tillater tiltak i forekomster av utvalgte naturtyper skal kunngjøres, se omtale i punkt 7.1. Fylkesmennene oppfordres spesielt til å etablere rutiner til å fange opp slike saker, og vurdere å påklage dem dersom det er adgang til det etter plan- og bygningsloven eller sektorregelverket.

Fylkesmannen vil i de fleste byggesaker ikke motta kopi av kommunale vedtak. Men et tiltak som innebærer et inngrep i en utvalgt naturtype vil bli kunngjort i avis, jf. naturmangfoldloven § 56 første ledd, og fylkesmannen vil gjennom en slik kunngjøring bli kjent med vedtaket og dermed også få mulighet til å bruke en eventuell klagerett. Et eksempel på at fylkesmannen har klagerett er plan- og bygningsloven § 1-9. Utgangspunktet for klagefristen vil her være kunngjøring i avisa, jf. forvaltningslovens § 29, første ledd.

9 Miljøvedtaksregister

Naturmangfoldloven § 68 inneholder en hjemmel til, ved forskrift, å opprette et miljøvedtaksregister med plikt til å føre inn vedtak etter naturmangfoldloven § 24 femte ledd (dispensasjon fra regler om prioriterte arter), § 34 første ledd (vedtak om områdevern), § 45 første og andre ledd (midlertidig vern), § 48 første ledd (dispensasjoner fra områdevern) og vedtak som nevnt i § 56 første ledd første punktum (tillatelser til tiltak i forekomster av utvalgte naturtyper).

Registeret vil være et svært nyttig verktøy for å ha oversikt over forvaltningspraksis og behovet for eventuelle endringer i denne praksisen, og for å kunne overvåke den totale tilstanden for utvalgte naturtype i Norge.

Et miljøvedtaksregister vil være et nyttig supplement til kommunenes rapporteringsplikt i KOSTRA, ved at det kan fange opp inngrep som tillates gjennom vedtak av annen sektormyndighet enn kommunene. På den annen side vil rapporteringsplikten fange opp endringer i forekomstene av naturtypen som ikke skyldes tillatelse til inngrep.

Et Miljøvedtaksregister er så langt ikke etablert.

Hul eik på Montebello, Oslo. Foto: Bård Bredesen. Opphavsrett Naturarkivet.no

Vedlegg 1. Forskrift om utvalgte naturtyper med merknader

Forskrift om utvalgte naturtyper ble vedtatt av Kongen i statsråd 12. mai 2011, og trådte i kraft samme dag. Det foreligger planer om å supplere forskriften med flere utvalgte naturtyper.

§ 1. Formål

§ 1. Formål

Formålet med forskriften er å ivareta mangfoldet av naturtyper innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det arts mangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtypen, jf naturmangfoldloven § 4.

Formålsbestemmelsen vil sammen med naturmangfoldlovens formålsbestemmelse være sentral for tolkningen og forståelsen av innholdet i de øvrige bestemmelsene i forskriften.

§ 2. Avgrensning

§ 2. Avgrensning

Forskriften gjelder på norsk territorium, herunder innsjøer og vassdrag, og i Norges territorialfarvann, med de begrensninger som måtte fremgå av § 3. Forskriften gjelder ikke i områder som er vernet etter naturmangfoldloven kap V.

Norges territorialfarvann omfatter havområdet ut til 12 nautiske mil utenfor grunnlinjene, jf. lov om Norges territorialfarvann av 26. juni 2003 nr 57 §§ 1 og 2.

Forskriften gjelder med de begrensninger som følger av § 3. I dette ligger at det åpnes for at virkeområdet for forskriften eller for den enkelte utvalgte naturtype kan begrenses til visse deler av landet. Forarbeidene nevner her som eksempel at en bestemt naturtype bare forekommer innenfor en viss biogeografisk region, eller når utformingene i en særskilt region skiller seg fra utforminger i andre regioner.

Forskriften kan også angi kvalifiserende kriterier for hvilken type forekomster som omfattes av forskriften. Det kan f.eks. bestemmes at bare forekomster over eller under en viss størrelse omfattes, av en viss kvalitet/standard, eller det kan angis kvalitetskrav

som må fylles, f.eks. forekomst av visse arter, intakte økologiske prosesser som vannhusholdning, fravær av større inngrep, eller lignende. Det kan ofte være aktuelt å stille slike kvalitetskrav for å unngå at forskriften blir for omfattende. Et eksempel på dette kan være at alle A- og B-lokaliteter av en naturtype omfattes av forskriften, mens C-lokaliteter ikke omfattes, jf. DN-håndbok 13.

Eventuelle geografiske og kvalitative avgrensningene som er knyttet til den enkelte utvalgte naturtypen, vil framgå av forskriften.

I bestemmelsens andre punktum fastslås at forskrift om utvalgte naturtyper ikke gjelder i områder som er vernet etter naturmangfoldloven kap V Områdevern. Unntaket gjelder uavhengig av kategori av områdevern, og uavhengig av hva som måtte være bestemt i forskriftene til det aktuelle verneområde. Forskrift om områdevern går med andre ord foran forskrift om utvalgt naturtype. Dersom forskriften om områdevern ikke ivaretar hensynet til en utvalgt naturtype godt nok, kan dette eventuelt løses ved revisjon av forskriften for det aktuelle verneområdet, eller på annen måte, for eksempel gjennom frivillige avtaler. Unntaket i andre punktum gjelder for "områder som er vernet etter naturmangfoldloven kap V", men omfatter også områder som er vernet etter naturvernloven. Forskrifter om områdevern gitt i medhold av naturvernloven gjelder fortsatt jf. naturmangfoldloven § 77.

§ 3. Utvalgte naturtyper

§ 3. Utvalgte naturtyper

Utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven § 52 er forekomster av

- 1) *slåttemark inkludert lauveng klassifisert som "svært viktig" (A-lokalitet) og "viktig" (B-lokalitet) av Direktoratet for naturforvaltning og for lauveng omfattes også forekomster klassifisert som "lokalt viktig" (C-lokalitet). Med slåttemark menes åpen eller spredt tresatt eng med vegetasjon som er betinget av tradisjonell slått, og som fortsatt bærer preg av dette. Med lauveng menes slåttemark med spredte lauvtrær som er styvet/hamlet.*

- 2) slåttemyr klassifisert som "svært viktig" (A-lokalitet) og "viktig" (B-lokalitet) av Direktoratet for naturforvaltning. Med slåttemyr menes myr med vegetasjon som er betinget av tradisjonell slått og som fortsatt bærer preg av dette.
- 3) hule eiker. Med hule eiker menes eiketrær som har en diameter på minst 63 cm, tilsvarende omkrets på 200 cm, samt eiketrær som er synlig hule og med en diameter på minst 30 cm, tilsvarende omkrets på minst 95 cm. Diameter og omkrets måles i brysthøyde (1,3 m) over bakken. Synlig hule defineres til å være eiketrær med et indre hulrom som er større enn åpningen og der åpningen er større enn 5 cm. Unntatt er hule eiker i produktiv skog.
- 4) kalklindeskog. Kalklindeskog omfatter kalkskogsmarg dominert av lind eller samdominert av lind og hasse/eik.
- 5) kalksjøer. Med kalksjøer menes innsjøer med kaliuminnhold større eller lik 20 mg/l, og med forekomst av minst en av de følgende artene; Rødkrans (*Chara tomentosa*), Smaltaggkrans (*C. rudis*), Hårpiggrans (*C. polychanta*), Stinkkrans (*C. vulgaris*), Knippebustkrans (*C. curta*), Gråkrans (*C. contraria*), Blanktjønnaks (*Potamogeton lucens*), Sliretjønnaks (*Stuckenia vaginata*), Vasskrans (*Zannichellia palustris*) eller andre truede kalkkrevende plante- eller dyrarter.

Forskriftens § 3 angir hvilke forekomster av naturtyper som er utvalgt i henhold til naturmangfoldloven § 52. De utvalgte naturtypene angis ved navn, deretter gis det en nærmere definisjon av naturtypen, og en eventuell avgrensning av hvilke forekomster som skal omfattes av forskriften – geografisk eller kvalitativ avgrensning. I forskrift om utvalgte naturtyper av 12. mai 2011 er det ikke foretatt noen geografisk avgrensning for noen av naturtypene. Det innebærer at alle forekomster av de utvalgte naturtypene i hele landet er omfattet.

Loven stiller ikke krav om at forekomstene skal være kartfestet eller at det i forskrifts form skal være nærmere angitt hvor de geografisk befinner seg. Forskriften gjelder for naturtypen som sådan, uavhengig av om enkeltforekomster faktisk er kartlagt eller ikke. Det vil si at forpliktelsene også er knyttet til forekomster som vi ikke kjenner til ennå, eller som vil kunne oppstå eller avdekkes i takt med at forvaltningen får kunnskap om den utvalgte naturtypen og dens utbredelse. Og motsatt; dersom en

kjent forekomst av en naturtype opphører å eksistere fordi et eller flere av vilkårene som må være oppfylt for at den skal omfattes av definisjonen ikke lenger er til stede, så opphører også rettsvirkningene etter forskriften å gjelde for den aktuelle forekomsten.

Kartlegging, informasjon og kartfesting vil imidlertid være svært viktig for at kommuner og sektormyndigheter skal kunne ta hensyn til de utvalgte naturtypene, og innrette sin virksomhet og aktivitet deretter, og for at berørte grunneiere m.fl. skal få de beste muligheter til å innrette seg etter reglene. Fylkesmennene har i samarbeid med kommunene ansvaret for å informere de berørte grunneiere m.fl. om kjente forekomster av de utvalgte naturtypene. Det er videre myndighetenes ansvar å sørge for at offentlige kartregistre (Naturbase) til enhver tid inneholder den kunnskapen som miljøforvaltningen har om utbredelsen av utvalgte naturtyper.

Særlige merknader til de enkelte utvalgte naturtypene og forskriftens definisjoner av disse:

Slåttemark og slåttemyr: I tillegg til de biologiske vilkårene i forskriftens definisjon er det et vilkår at forekomstene må være klassifisert av Direktoratet for naturforvaltning slik som angitt i forskriften. Slik forskriften er utformet vil dermed en forekomst som ikke er klassifisert falle utenom selv om den fyller de biologiske kriteriene og ut fra en miljøfaglig vurdering er verdifull. I et slikt tilfelle – som vi må anta vil være sjeldne unntakstilfeller – vil imidlertid lovens alminnelige regler om aktsomhetsplikt mv. komme til anvendelse. Og så fort forekomsten blir kjent vil den naturligvis bli klassifisert dersom den fyller kriteriene for det.

Hule eiker: For naturtypen hule eiker er det gjort unntak for forekomster i produktiv skog. Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet vil avklare grensetilfeller for når forskriften skal gjelde. Så snart denne avklaringen foreligger vil den bli lagt inn i veilederen.

Unntaket for produktiv skog i forskriften bygger på en forutsetning om at skogbruket selv har gode systemer for å dokumentere og ivareta den miljøverdi hule eiker i skog representerer, jf. kgl.res. av 13. mai 2011 om forskrift om utvalgte naturtyper pkt. 5.2. Aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6 innebærer at den ansvarlige for skogsdrift også har en rettslig forpliktelse til å ta hensyn til verdifulle miljøforekomster som for eksempel hule eiker,

og dette gjelder uavhengig av om forekomsten er utvalgt som naturtype.

Kalklindeskog: Med kalkskogsmark forstås kalkrik skogsmark. Videre er det et vilkår at det aktuelle skogsområdet skal være dominert av lind eller av lind og edellauvskogartene hassel og eik (samdominans). Vilkåret er oppfylt dersom lind eller lind sammen med hassel/eik utgjør halvparten av arealet i det aktuelle skogområdet, selv om lind kun forekommer i et lite antall. Naturtypen kalklindeskog består i Norge utelukkende av små og til dels svært små forekomster omgitt av eller nær bebyggelse. Ut fra trusselbildet og utbredelsen av lindetrær må derfor små skogholt omgitt av kulturlandskap og bebyggelse være omfattet. Forekomster av lindetrær som er så små at de ikke faller inn under betegnelsen naturtype (for eksempel ett eller noen få individer av lind) kan likevel representere en stor miljøverdi, og vil i så fall være beskyttet av lovens alminnelige regler om bl.a. aktsomhetsplikt.

Kalksjøer: "Sjø" innebærer en avgrensning mot mindre ferskvannansamlinger (dammer, pytter mv.) som åpenbart ikke kan anses som innsjøer. I tillegg til vilkåret om minimum kalsiuminnhold 20 mg/l, må innsjøen inneha forekomst av minst en av de angitte arter, eller andre truede kalkkrevende plante- eller dyrearter for å være omfattet av forskriften. Med truet menes rødlistet i kategori VU (sårbar), EN (truet) eller CR (kritisk truet).

§ 4. Utvelgelsens betydning

§ 4. Utvelgelsens betydning

Betydningen av at en naturtype er utvalgt etter forskriften, følger av naturmangfoldloven §§ 53 til 56.

Frist for kommunen til å gi tilbakemelding på melding om skogbrukstiltak, jf naturmangfoldloven § 54, og jordbrukstiltak, jf naturmangfoldloven § 55, er 3 uker fra melding kom inn til kommunen. Tilbakemelding skal foreligge før tiltaket utføres.

Det er meldeplikt for alle tiltak som ikke beskrives i handlingsplanen, eller som beskrives som tiltak som er egnet til å endre karakteren eller omfanget av en forekomst av en utvalgt naturtype. For tiltak som i handlingsplanen angis som positive for naturtypen og på den måten bygger opp under naturtypens utbredelse og forekomstens økologiske tilstand gjelder imidlertid ikke meldeplikten.

Kunngjøringsplikten etter naturmangfoldloven § 56 første ledd påligger den forvaltningsmyndighet som har fattet vedtaket som tillater tiltak i forekomst av en utvalgt naturtype. Kunngjøringsplikten gjelder også for godkjente miljøplaner som berører tiltak i utvalgte naturtyper, jf. naturmangfoldloven § 55 annet ledd.

Forskriften § 4 første ledd inneholder en henvisning til naturmangfoldloven. §§ 53 til 56, som fastsetter reglene som kommer til anvendelse når en naturtype er utvalgt. Presiseringer av disse reglene er gitt i forskriften § 4 andre til fjerde ledd.

Utvelgelsens generelle betydning, jf. naturmangfoldloven 53, er for det første en skjerpet aktsomhetsplikt, for det andre særlige og i mange tilfeller skjerpede saksbehandlingsregler ved utøving av offentlig myndighet mv. som har konsekvenser for en forekomst av en utvalgt naturtype. Reglene om utvelgelsens generelle betydning er redegjort for under punkt 3 i veilederen her. Naturmangfoldloven §§ 54-55 påbyr meldeplikt ved skog- og jordbruks-tiltak som berører en forekomst av en utvalgt naturtype og som ikke krever offentlig tillatelse. Utfyllende regler om saksbehandlingstid og unntak for visse tiltak omhandlet i handlingsplan, er gitt i forskriften § 4 andre og tredje ledd. Reglene om meldeplikt er redegjort for i punkt 5.3.2.1. Naturmangfoldloven § 56 gir regler om kunngjøring av tillatelse til tiltak og om overordnet miljømyndighets rett til uttalelse ved klage over vedtak om tiltak i forekomst av en utvalgt naturtype. Utfyllende regler om kunngjøringsplikten er gitt i forskriften § 4 fjerde ledd. Reglene om kunngjøring og klage er redegjort for i punkt 7.1, 7.2 og 8.8.

§ 5. Handlingsplan

§ 5. Handlingsplan

Det skal utarbeides handlingsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel og andre tiltak for naturtypene nevnt i § 3 nr. 1, 2, 3, 4 og 5.

Det følger av naturmangfoldloven § 52 fjerde ledd at staten skal legge fram en handlingsplan for å sikre naturtypen dersom aktiv skjøtsel eller andre tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av naturtypen. Handlingsplanen er omtalt i punkt 8.1.

Vedlegg 2: Oversikt over aktuelle tiltak som krever konsesjon eller tillatelse

1. Erverv av eiendoms- eller bruksrett til kalksteinsforekomster over 100 000 tonn (lov om erverv av kalkstensforekomster § 4)
2. Erverv av eiendoms- eller bruksrett til vannfall som kan gi mer enn 1000 naturhestekrefter, konsesjon til erverv av mutbare mineraler eller til regelmessig bergverksdrift av slike (industrikonsesjonsloven §§ 2, 11 og 13)
3. Vassdragsregulering (vassdragsreguleringsloven §§ 2, 8 og 12)
4. Erverv av eiendoms- eller bruksrett til kvartsforekomster (lov om erverv av kvartsforekomster § 4)
5. Undersøke eller utnytte undersjøiske naturforekomster (lov om undersjøiske naturforekomster § 2 andre ledd)
6. Motorferdsel – dispensasjon (motorferdselloven § 6)
7. Forurensning (forurensningsloven § 11)
8. Inngrep i havner og farvann (lov om havner og farvann § 6)
9. Bygge- og anleggstiltak (plan- og bygningsloven § 20-1)
10. Bygging eller drift av elektriske anlegg og fjernvarmeanlegg (energiloven §§ 3-1 og 3-2)
11. Fiskekultiveringstiltak (lakse- og innlandsfiskloven § 10)
12. Nydyrking (jordloven § 11 jf. forskrift 2. mai 1997 nr. 423)
13. Bygging av landbruksveier (skogbrukslova § 7 og jordloven §§ 3 og 11, jf. forskrift 20. desember 1996 nr. 1200)
14. Petroleumsvirksomhet (petroleumsloven §§ 2-1 og 3-3)
15. Vassdragstiltak (vannressursloven § 8, ev. omgjøring etter § 28)
16. Erverv av fast eiendom (konsesjonsloven § 2)
17. Akvakultur (akvakulturloven § 4, ev. omgjøring etter § 9.)

Veg-, jernbane- eller luftfartsanlegg behandles etter plan- og bygningsloven.

Lista er ikke uttømmende.

Vedlegg 3. Eksempler på bestemmelser som gir rom for skjønnsmessig tolkning (rettsanvendelsesskjønn)

Etter *friluftloven* § 2 skal ferdselsretten utøves «hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet», og slik at miljøet ikke påføres skade (§ 11). Denne aktsomhetsplikten vil bli forsterket av aktsomhetsplikten etter naturmangfoldloven § 6 jf. § 53 første ledd. Videre kan kommunen fastsette adferdsregler for ferdselen i områder der utfarten er stor (§ 15 første punktum), og slike regler skal bl.a. ta sikte på å «verne dyre- og plantelivet». Slike regler kan være aktuelle for å beskytte forekomster av utvalgte naturtyper. Forskriftsmyndigheten vil måtte utøves i tråd med hensynet til ev. forekomster av utvalgte naturtyper. For øvrig kan det også være staten selv som foretar undersøkelsen eller utnyttningen. I så fall vil reglene om aktsomhetsplikt og forvaltning av fast eiendom etter naturmangfoldloven komme inn.

Etter *fjelloven* kan fjellstyrene treffe beslutning om bl.a. beiteomfang (§ 15 andre ledd, jf. § 16). Slik beiteomfang kan ha betydning for forekomster av utvalgte naturtyper. Det går av *fjelloven* ikke fram at fjellstyrene skal ta særskilte miljøhensyn. Bestemmelsene i naturmangfoldloven om aktsomhetsplikt i § 6, jf. § 53 første ledd, gjelder imidlertid side om side med *fjelloven*. Dette betyr at fjellstyrene skal vektlegge hensynet til utvalgte naturtyper i sin forvaltning der dette er aktuelt. For øvrig vil Statsskog SF som forvalter av offentlig grunn i bl.a. statsallmenningene, falle inn under reglene i § 53 andre ledd. Statsskog kan videre etter *lov om skogsdrift i statsallmenningene* frede deler av allmenningen mot bestemte slags bruk eller begrense utøvelsen av bruksrettene «av hensyn til naturmiljø og friluftsliv» (§ 4-1 andre ledd). Det kan være aktuelt å bruke denne bestemmelsen for å ivareta noen av forekomstene av utvalgte naturtyper.

Når det gjelder *motorferdselloven*, hjemler denne ikke bare enkeltdispensasjoner, men også at kjøring tillates ved forskrift. Slik forskrift skal utformes under hensyntagen til forekomster av utvalgte naturtyper, f.eks. når det fastsettes særskilte løyper for snøscootere.

Etter *jordskifteloven* skal det ved utforming av eiendom og omforming av bruksrett bl.a. tas hensyn til at forvaltningen av naturressursene er miljøforvarlig, og at areal og kulturlandskap tas vare på «som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter». Hensynet til utvalgte naturtyper vil gå inn under dette.

Etter *energiloven* kan det gis konsesjon til enkeltanlegg (§ 3-1) og såkalt områdekonsesjon (§ 3-2). En områdekonsesjon gir innehaveren rett til å bygge og drive anlegg med spenning opp til normalt 22 kV uten nærmere søknad. Er det ved tildelingen av områdekonsesjonen kjent at det finnes forekomster av utvalgte naturtyper innenfor konsesjonsområdet, bør det settes vilkår i konsesjonen som ivaretar hensynet til disse (§ 3-4). Er det ikke kjent, eller blir en naturtype utvalgt etter at en områdekonsesjon er gitt, vil det ligge til områdekonsesjonærens aktsomhetsplikt å ivareta dette hensynet i tråd med naturmangfoldloven § 6 jf. § 53 første ledd. En slik aktsomhetsplikt følger også av standardvilkårene for områdekonsesjon i forskr. 12. juli 1990 nr. 959 § 3-4 bokstav b.

Etter *forurensningsloven* § 9 kan det fastsettes forskrifter om forurensning. En slik forskrift er forurensningsforskriften av 1. juni 2004 nr. 931. Hvis det etter naturmangfoldloven § 52 velges ut en naturtype som er særlig utsatt for forurensning, vil det kunne vurderes å vedta særskilte bestemmelser (f.eks. særskilte utslippsgrenser), i forekomster av denne naturtypen.

Forskrift 15. desember 2006 nr. 1446 om rammer for vannforvaltningen er fastsatt med hjemmel i både forurensningsloven, vannressursloven og plan- og bygningsloven. Etter denne forskriften skal det lages et register over «beskyttede områder». For områder i registeret gjelder bl.a. et utvidet krav om overvåking. Kjente forekomster av utvalgte naturtyper bør inngå i et slikt register.

Når det gjelder *vannressursloven* så vil forekomster av utvalgte naturtyper bl.a. ha betydning for tolkningen av aktsomhetsplikten i § 5, bestemmelsen om kantvegetasjon i § 11 og tolkningen av når konsesjon utløses etter § 8.

I følge *akvakulturloven* § 10 skal akvakultur "etableres, drives og avvikles på en miljømessig forsvarlig måte". Det kan ikke gis tillatelse til akvakultur dersom dette ikke er miljømessig forsvarlig, jf § 6. Ved vurderingen av hva som ligger i "miljømessig forsvarlig", må det tas hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper. Det følger av § 16 første ledd at det skal foretas en avveining av arealinteresser ved plassering av lokaliteter til akvakultur. I denne vurderingen skal det etter § 16 første ledd bokstav d særlig legges vekt på «verneinteresser» som ikke omfattes av *akvakulturloven* § 15 b og c. Utvalgte naturtyper vil være slike «verneinteresser». Bestemmelsen innebærer at akvakulturanlegg ikke uten videre kan plasseres i eller ved en forekomst av en utvalgt naturtype, men at vurderingen etter § 53 andre jf. tredje ledd må foretas.

Skogbrukslova inneholder flere bestemmelser som kan bidra til å operasjonalisere utvalgte naturtyper i skog. § 13 hjemler forskrift om strengere restriksjoner på skogbehandlingen i et skogområde av særlig miljøverdi.

Etter *reindriftsloven* § 57 skal det fastsettes bruksregler for forvaltningen og bruken av et reinbeitedistrikt. Bruksreglene skal sikre en økologisk bærekraftig utnyttning av distriktets beiteressurser og inneholde nærmere regler om bl.a. beitebruk, reintall og bruk av motorisert kjøretøy. Bruksreglene utarbeides av distriktsstyret og skal godkjennes av områdestyret. En vurdering av reindriftens konsekvenser for utvalgte naturtyper innenfor distriktet vil være en naturlig del av bruksreglene. Områdestyrets behandling av bruksreglene være myndighetsutøving som faller inn under § 53 andre ledd. Det vil også være naturlig at det går frem av distriktsplanen (§ 62) hvordan hensynet til utvalgte naturtyper er tenkt ivaretatt.

Havressurslova har også hjemler som kan bidra til å gjennomføre ordningen med utvalgte naturtyper. Blir en naturtype i sjø utvalgt, kan det f.eks. settes krav til redskapsbruk i utøving av fiske som ivaretar hensynet til naturtypen (§ 7 jf. § 16). Det kan også være aktuelt å opprette marine beskyttede områder (§ 19) for noen av forekomstene.

Slåttemyr i Nittedal Akershus. Foto: Sigve Reiso. Opphavsrett Naturarkivet.no

Vedlegg 4. Myndigheter med innsigelseskompetanse i plansaker etter plan- og bygningsloven

Brev, 15.12.2009

Myndigheter med innsigelseskompetanse i plansaker etter plan- og bygningsloven

Den nye plan- og bygningsloven viderefører ordningen med adgangen for berørte statlige eller regional organer, Sametinget og andre kommuner til å fremme innsigelse til kommuneplanens arealdel eller reguleringsplan, jf. §§ 5-4 til 5-6 i loven. Vilkårene for å fremme innsigelse framgår av loven og er nærmere omtalt i departementets lovkommentar (se www.planlegging.no) og rundskriv T-2/09 om ikraftsetting av ny plandel i plan- og bygningsloven, pkt. 6.2. Vedlagt følger en revidert oversikt som viser myndigheter med innsigelseskompetanse fra 01.01.2010 og stikkord for hvilke saksområder dette i hovedsak gjelder. Stikkordene er ikke uttømmende.

Ved oppstart av planarbeid skal de myndigheter som har saksområde som blir berørt varsles jf. §§ 11-12 og 12-8.

Miljøverndepartementet vil samtidig varsle om at bestemmelsen om etablering av digitalt planregister og metadata i § 12 i kart- og planforskriften, jf § 16 i forskriften, er utsatt til å gjelde fra 1.mars 2010, slik at kommunene får bedre tid til å etablere den nødvendige programvaren. Endringene vil bli kunngjort i Norsk Lovtidend.

Med hilsen

Jarle Jensen (e.f.)
ekspedisjonssjef

Hans Jacob Neumann
avdelingsdirektør

Adresseliste:
Kommunene
Fylkeskommunene
Fylkesmennene
Departementene
Sametinget

Vedlegg: Oversikt over myndigheter med innsigelseskompetanse i plansaker etter plan- og bygningsloven (jf § 5-4 i plan- og bygningsloven)

- Andre kommuner: Saker av vesentlig betydning for kommunen.
- Avinor AS: Luftfartsanlegg drevet av Avinor. (SD)
- Biskopene/bispedømmerådene: Kirker og kirkegårder (KKD)
- Direktoratet for mineralforvaltning: Massetak, bergverk (NHD)
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap: Planer knyttet til virksomheter som håndterer farlige stoffer, transport av farlig gods, brannsikkerhet, herunder tunneller og underjordiske anlegg (JD)
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap: - Sivilforsvarsdistriktene: tilfluktsrom (JD)
- Fiskeridirektoratets regionkontor: Fiskeri, tang- og tarehøsting (FKD)
- Forsvarsbygg: Forsvarets interesser (FD)
- Fylkesmennene: Forurensning/vannmiljøkvalitet/klima/miljø-, naturmangfold, friluftsliv og landskapshensyn (MD), helsemessige forhold herunder miljørettet helsevern (HOD). Barn og unges interesser (BLD/KD). Samfunnssikkerhet, risiko og sårbarhet (JD). Jord- og skogbruk (LMD)
- Fylkeskommunene: Kulturminne-, kulturmiljø- og landskapshensyn/friluftsliv regionale planinteresser/planfaglig kvalitet (MD), fylkesveger (SD), havbruksinteresser (FKD)
- Mattilsynet: Fiskesykdømmer, drikkevann (HOD)
- Oljedirektoratet: Etablerte og planlagte landanlegg og rørledninger for petroleumsvirksomhet knyttet til utvinning av petroleum på norsk kontinentalsokkel (OED)
- Politidistriktene: Kriminalitetsforebygging (JD)
- Luftfartstilsynet: Støyhensyn ved lufthavnsdrift og reglene om luftfartshinder (SD)
- Kystverket: Havne- og farvannsforvaltning, utnyttelse av sjøområder, kaianlegg, sjøvertstransport (FKD)
- Jernbaneverket: Jernbaner, jernbanetransport (SD)
- Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE): Energi-, skred-, vassdrags- og grunnvannsspørsmål (OED)
- Områdestyrene for reindriftssaker: Reindrift (LMD)
- Riksantikvaren: Kulturminne-, kulturmiljø- og landskapsinteresser (MD)
- Sametinget: Samiske kulturminne-, kulturmiljø- og landskapsinteresser (MD) Samisk kultur og næringsutøvelse
- Statens vegvesen: Riksveger, vegtransport (SD)
- Statsbygg: Bygge- og eiendomspolitikk og samfunnspolitiske mål i forhold til arkitektur (FAD)

DN-håndbok

oversikt

2011

- 31-2011: Veileder til forskrift om utvalgte naturtyper
30-2011: Friluftsområder - offentlig sikring og forvaltning (revidert håndbok)
29-2011: Skitt jakt. Jaktåret 2011/2012

2010

- 28-2010: Skitt jakt. Jaktåret 2010/2011

2009

- Veileder 02-2009: Overvåking av miljøtilstand i vann – Veileder for vannovervåking iht. kravene i Vannforskriften
Veileder 01-2009: Klassifisering av økologisk tilstand i vann – Økologisk klassifiseringssystem for kystvann, innsjøer og elver iht vannforskriften

2008

- Veileder 02-2008: Forvaltningsplaner for vann- Veileder for planprogram, vesentlige spørsmål og forvaltningsplaner for vann iht vannforskriften
Veileder 01-2008: Miljøtiltak i vann - Arbeidet med miljøtiltak for vann iht vannforskriften
Veileder 2008: Forskrift om forvaltning av hjortevilt og bever
Veileder april 2008, forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst, med kommentarer
2008: Håndbok om brukerundersøkelser i naturområder
17 - (2001) Revidert 2008 Områdevern og forvaltning

2007

- Veileder 01-2007: Karakterisering av elver, innsjøer, kystvann og grunnvann – Metodikk for karakterisering av vannforekomster iht vannforskriften
13 - 2. utgave (oppdatert 2007) Kartlegging av naturtyper – verdsetting av biologisk mangfold
19-2001 Revidert 2007 Kartlegging av marint biologisk mangfold

2006

- 12-2006: Ny utgave Naturforvaltning i kommunene
2006: Bruk av kalkdoserarar ved vassdragskalking
27-2006: Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv
13 – 2. utgave Kartlegging av naturtyper – verdsetting av biologisk mangfold

2005

- 26-2005: Kartlegging av ferdselshindre i strandsonen

2004

- 25-2004: Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder

2003

- 24-2003: Marka - Planlegging av by- og tettstedsnære naturområder
23-2003 Grønn by.....arealplanlegging og grønnstruktur

2002

- 22-2002: Slipp fisken fram. Fiskens vandringsmulighet gjennom kulverter og stikkrenner
21-2002: Kartlegging av strandsonen
20-2002: Juss i strandsonen

2001

- 19-2001: Kartlegging av marint biologisk mangfold
18-2001: Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven
17-2001: Områdevern og forvaltning
16-2001: Friluftslivsområder – Offentlig sikring og forvaltning

KONTAKTINFO

Direktoratet for naturforvaltning. Besøksadresse: Tungasletta 2.
Postadresse: Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim,
tlf: 73 58 05 00, faks: 73 58 05 01, e-post: postmottak@dirnat.no, www.dirnat.no

Direktoratet for naturforvaltning har sentrale, nasjonale oppgaver og ansvar i arbeidet med å forvalte norsk natur. Det innebærer å bevare naturmangfoldet og legge til rette for friluftsliv og bruk av naturens ressurser.

Direktoratet for naturforvaltning er en rådgivende og utøvende etat, underlagt Miljøverndepartementet. Vi har myndighet til å forvalte naturressurser, gjennom ulike lover og forskrifter som Stortinget har vedtatt.

Ut over lovbestemte oppgaver har vi også ansvar for å identifisere, forebygge og løse miljøproblemer. Direktoratet for naturforvaltning samarbeider med andre myndigheter og gir råd og informasjon til befolkningen.